

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Národní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS

Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

Červen / 2024

JMÉNO A PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA

Viktor Čahoj / PE 49

JMÉNO VEDOUcíHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

doc. Ing. Václav Rybáček, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracoval/a samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použil/a pouze literární prameny v práci uvedené.

Jsem si vědom/a skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo.

Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil/a, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř., k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění.

Datum a místo: Praha, 30. 4. 2024

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu bakalářské práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Národní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Cílem této bakalářské práce je, na základě zjištěných výsledků v analytické části práce, potvrdit či vyvrátit hypotézu o tom, že senioři v České republice byli nejpostiženější skupinou obyvatel, která doplatila na nedávnou vysokou inflaci.

Dílčím cílem této práce je zhodnotit a formulovat doporučení k vládním fiskálním opatřením ve vztahu k celkové fiskální stabilitě státu.

2. Výzkumné metody:

Sekundární výzkum byl využit pro sběr informací a zdrojových dat z relevantních statistik a databází dostupných z veřejných zdrojů. Pro zkoumání jednotlivých segmentů byly aplikovány vědecké metody, především datová analýza. Pro vyjádření zjištění byl využit deskriptivní přístup, kde byla data v tabulkách a grafech prezentována podle čtvrtletí nebo jednotlivých let. Dále byla použita syntéza dat, která kombinovala různé segmenty poznatků do komplexního celku, umožnila identifikaci klíčových závěrů. Průběžně, v každé subkapitole, byly na základě zjištěných faktů a metody dedukce autorem formulovány závěry a doporučení.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Autor této práce na základě zjištěných výsledků v analytické části práce vyvrátil hypotézu o tom, že důchodci byli nejpostiženější skupinou obyvatel, která doplatila na vysokou inflaci spojenou s pandemií COVID-19 a vysokými cenami energií. Potvrzení či vyvrácení této hypotézy bylo hlavním cílem této bakalářské práce. Reálná kupní síla důchodců byla ke konci roku 2023 v absolutní hodnotě o 2,29 procenta vyšší než reálná kupní síla domácností vůči základnímu roku 2017.

Autor zhodnotil přijatá vládní fiskální opatření během pandemie COVID-19 a doporučil současné politické vládní reprezentaci (popř. jejímu PR týmu), aby se snažila srozumitelněji vysvětlovat a častěji komunikovat svá budoucí fiskální opatření, která zřejmě povedou k nepopulárním krokům s cílem stabilizace a udržitelnosti veřejných financí v dalších letech.

4. Závěry a doporučení:

Autor ze zjištěných poznatků dále vyvodil závěry, že:

- období vysoké inflace, kde hlavními příčinami byla pandemie COVID-19 a vysoké ceny energií, již skončilo;
- trend přibližování výdělků z platové a mzdové sféry bude v roce 2024 dále pokračovat;
- v současné době se snižuje rozdíl mezi muži a ženami ve výši starobních důchodů;
- poměr průměrného měsíčního důchodu a průměrné hrubé nominální mzdy (náhradový poměr) každým rokem ve sledovaném období roste, v roce 2023 se výše důchodu přiblížila téměř 45 procentům průměrné hrubé nominální mzdy;
- důchodový systém nebyl připraven na období vysoké inflace ani na neopodstatněné populistické zvyšování penzí v minulosti, autor doporučil přijmout zodpovědná opatření, která povedou k udržitelnému náhradovému poměru, který bude brát v úvahu i možná (opakující se) budoucí období s vysokou inflací.

Autor této práce dále doporučil se aktivně zabývat dalšími budoucími výzvami, spojenými se zvládnutím umělé inteligence, aplikací zelených technologií pro řešení klimatické krize a adaptací ekonomiky na stárnutí populace. Česká politická reprezentace by se měla snažit hledat podporu pro přijetí nových zákonů a vládních nařízení napříč politickým spektrem.

Autor nakonec doporučil připravovanou důchodovou reformu projednat napříč politickým spektrem tak, aby v případě změny politických sil v České republice v příštích letech nebyla tato reforma zrušena.

KLÍČOVÁ SLOVA

Inflace, mzdy, platy, důchody, valorizace

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

1. Main objective:

The aim of this bachelor's thesis is to confirm or refute the hypothesis, based on the findings in the analytical part of the study, that seniors in the Czech Republic are the most affected group of the population that has suffered due to the recent high inflation.

A subsidiary goal of this thesis is to evaluate and formulate recommendations for government fiscal measures in relation to the overall fiscal stability of the state.

2. Research methods:

Secondary research was utilized to gather information and source data from relevant statistics and databases available from public sources. Scientific methods, primarily data analysis, were applied to examine individual segments. A descriptive approach was used to present findings, with data displayed in tables and graphs by quarter or individual years. Additionally, data synthesis was employed, which combined various knowledge segments into a comprehensive whole, allowing for the identification of key conclusions. Throughout, in each subsection, conclusions and recommendations were formulated by the author based on the facts found and the method of deduction.

3. Result of research:

Based on the findings in the analytical part of this thesis, the author refuted the hypothesis that retirees are the most affected group of the population that has suffered from high inflation associated with the COVID-19 pandemic and high energy prices. Confirming or refuting this hypothesis was the main goal of this bachelor's thesis. The real purchasing power of retirees at the end of 2023 was, in absolute terms, 2.29 percent higher than the real purchasing power of households compared to the base year of 2017.

The author evaluated the government fiscal measures adopted during the COVID-19 pandemic and recommended that the current political government representation (or its PR team) should try to explain and communicate its future fiscal measures more clearly and frequently. These measures are likely to lead to unpopular steps aimed at stabilizing and sustaining public finances in the coming years.

4. Conclusions and recommendation:

From the findings, the author drew conclusions that:

- the period of high inflation, primarily caused by the COVID-19 pandemic and high energy prices, has ended;
- the trend of converging earnings from the salary and wage sectors will continue in 2024;
- currently, the disparity between men and women in the amount of old-age pensions is decreasing;
- the ratio of the average monthly pension to the average gross nominal wage (replacement ratio) has been increasing each year in the observed period, and in 2023, the pension amount approached almost 45 percent of the average gross nominal wage;
- the pension system was not prepared for a period of high inflation or for the unjustified populist increases in pensions in the past, and the author recommended adopting responsible measures that will lead to a sustainable replacement ratio, taking into account possible (recurring) future periods of high inflation.

The author of this work further recommended actively addressing other future challenges associated with managing artificial intelligence, applying green technologies to address the climate crisis, and adapting the economy to an aging population. The Czech political representation should strive to seek support for the adoption of new laws and government regulations across the political spectrum.

Finally, the author recommended that the planned pension reform be discussed across the political spectrum so that, in the event of a change in political forces in the Czech Republic in the coming years, this reform would not be canceled.

KEYWORDS

Inflation, salaries, wages, retirement pensions, valorization

JEL CLASSIFICATION

E24 – Employment, Unemployment, Wages, Intergenerational Income Distribution, Aggregate Human Capital, Aggregate Labor Productivity

E31 – Price Level, Inflation, Deflation

E42 – Monetary Systems, Standards, Regimes, Government and the Monetary System, Payment Systems

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Viktor Čahoj
Studijní program:	Ekonomika a management (Bc.)
Studijní skupina:	PE 49
Téma BP:	Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	<ol style="list-style-type: none">1 Úvod2 Teoreticko-metodologická část Inflace a její měření, mzdy a platy, přerozdělování a důchodová politika, valorizace, odlišnosti v adaptaci na inflační vývoj, metodika práce3 Praktická část Vývoj mezd, platů a důchodů vlivem inflace (v nominálním i reálném vyjádření), reakce státu na změny inflace4 Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	<ul style="list-style-type: none">• GOODWIN, N. et al. <i>Macroeconomics in context</i>. New York: Routledge, 2022. ISBN 9781032170374.• HECZKO, S. et al. <i>Ekonomika a společnost 4.0</i>. Ostrava: Key Publishing, 2020. 205 s. ISBN 978-80-7418-338-6.• PROCHÁZKOVÁ, C., PUSTOVALOVÁ, A., PROCHÁZKA, D. Elasticity of Substitution in the Manufacturing Sector in the Czech Republic. <i>Politická ekonomie</i>, 2021, vol. 69, no. 4, p. 435-456. ISSN 0032-3233.• STROUKAL, D. <i>Ekonomické bubliny. Kdo je nafukuje, proč praskají a jak v další krizi neztratit vše</i>. Praha: Grada Publishing, 2019. 240 s. ISBN 978-80-271-2194-6.
Harmonogram:	<ul style="list-style-type: none">• Zpracování cílů a metodiky do 1. 2. 2024• Zpracování teoretické části do 1. 3. 2024• Zpracování výsledků do 1. 4. 2024• Finální verze do 1. 5. 2024
Vedoucí práce:	Doc. Ing. Václav Rybáček, Ph.D.

prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

V Praze dne 1. 2. 2024

Prof. Ing.
Milan
Žák CSc.

Digitálně podepsal Prof.
Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák
CSc., c=CZ, o=Vysoká škola
ekonomie a
managementu, a.s.,
givenName=Milan, sn=Žák,
serialNumber=ICA -
10393535

Obsah

1 Úvod	1
2 Teoreticko-metodologická část práce	2
2.1 Inflace	2
2.1.1 Typologie a příčiny vzniku inflace	2
2.1.2 Měření inflace	5
2.1.3 Inflační očekávání, odlišnosti v adaptaci na inflační vývoj a dopady inflace	10
2.2 Trh práce	12
2.2.1 Rovnováha a přístupy k pracovnímu trhu	14
2.2.2 Mzdy, platy a jiné formy odměňování	15
2.2.3 Nástroje politiky zaměstnanosti	18
2.3 Přerozdělování a důchodová politika	19
2.3.1 Demografická struktura obyvatel	20
2.3.2 Důchodový systém	22
2.3.3 Valorizace důchodů	23
2.4 Fiskální politika státu	25
2.5 Metodika práce	26
3 Analytická část práce	28
3.1 Vývoj inflace ve sledovaném období	28
3.2 Vývoj mezd a platů ve sledovaném období	29
3.3 Vývoj důchodů ve sledovaném období	33
3.4 Kupní síla domácností a důchodců	36
3.5 Vybraná fiskální opatření vlády a jejich zhodnocení	39
4 Závěr	42
Literatura	44

Seznam zkratk

CERGE EI – Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy

CPI – Index spotřebitelských cen

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

ČSÚ – Český statistický úřad

DPH – Daň z přidané hodnoty

ECB – Evropská centrální banka

ECOICOP – Evropská klasifikace individuální spotřeby podle účelu

EU – Evropská unie

HDP – Hrubý domácí produkt

HICP – Harmonizovaný index

OSVČ – Osoba samostatně výdělečně činná

PCE – Deflátor výdajů na osobní spotřebu

PPI – Index cen výrobců

MFČR – Ministerstvo financí České republiky

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

NERV – Národní ekonomická rada vlády

ÚS – Ústavní soud

Seznam vzorců

Vzorec 1 – Výpočet indexu spotřebitelských cen (strana 7)

Vzorec 2 – Výpočet indexu spotřebitelských cen (strana 7)

Vzorec 3 – Výpočet míry inflace (strana 8)

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Váhy oddílů dle třídění ECOICOP ve spotřebním koši pro rok 2024 (strana 7)

Tabulka 2 – Roční míra inflace (strana 8)

Tabulka 3 – Meziroční míra inflace (strana 9)

Tabulka 4 – Přehled hlavních ekonomických ukazatelů v období 2018–2023 (strana 36)

Tabulka 5 – Porovnání indexů reálných důchodů a mezd na základě vývoje inflace v letech 2018-2023 (strana 38)

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Rovnováha na trhu práce (strana 14)

Seznam grafů

Graf 1 – Věková struktura obyvatelstva v ČR k 31. 12. 2022 (strana 20)

Graf 2 – Projekce obyvatelstva v ČR v roce 2101 (strana 21)

Graf 3 – Zastoupení populace ve věku 65+ v zemích Evropy v letech 2000 a 2018 (strana 21)

Graf 4 – Míra inflace v procentech od roku 2018 (strana 29)

Graf 5 – Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy a indexů nominálních a reálných mezd (strana 31)

Graf 6 – Index spotřebitelských cen a index mezd sezónně očištěných (strana 32)

Graf 7 – Přírůstek/úbytek reálné průměrné mzdy (platu) podle odvětví mezi roky 2019 a 2023 (strana 32)

Graf 8 – Průměrná výše starobních důchodů od roku 2018 (strana 35)

Graf 9 – Podíl průměrného měsíčního důchodu na průměrné měsíční hrubé nominální mzdě (strana 36)

Graf 10 – Indexy reálných důchodů a mezd na základě inflace domácností a inflace domácností důchodců (strana 38)

1 Úvod

Inflace, často diskutovaný ekonomický fenomén, který má podstatný vliv na finanční stabilitu a životní úroveň obyvatelstva v České republice. Stejně jako mnoho dalších evropských zemí, i Česká republika v uplynulých letech čelila výzvám spojených s vysokou inflací a jejím dopadem na pracovní trh. Vývoj mezd a platů je nezbytně spojen s inflačními tendencemi, přičemž růst cen ovlivňuje kupní sílu a ekonomické rozhodování domácností. Důchodový systém je zase citlivý na inflační šoky, které mohou bez adekvátních valorizačních mechanismů vést k rychlému poklesu reálné hodnoty důchodů, což představuje riziko zejména pro ekonomicky nejzranitelnější skupiny obyvatelstva – seniory.

Inflace a úroveň odměňování se navzájem ovlivňují. Pokud inflace v daném roce je vyšší než růst mezd a platů, potom klesá kupní síla pracujících. Situace může být i opačná, pokud nejprve rostou mzdy a platy, jsou následovány zvyšující se inflací, a to z toho důvodu, že domácnosti začnou více nakupovat zboží a služby ze svých vyšších příjmů. Inflace má také velký vliv na výplaty důchodů. Mnozí odborníci však upozorňují na neudržitelnost důchodového systému bez nezbytných reforem. Predikce budoucího demografického vývoje v nadcházejících letech napovídá, že obyvatel v důchodovém věku bude přibývat. Veřejné výdaje na důchody pak budou představovat velkou zátěž pro veřejné rozpočty.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání vlivu inflace na mzdy, platy a důchody v České republice v období let 2018–2023. Sledovaný časový úsek tedy zahrnuje i období pandemie COVID-19 a období vysoké inflace, která se v České republice nevyskytovala od 90. let dvacátého století.

V teoreticko-metodologické části této práce budou nejprve teoreticky vysvětleny pojmy související s inflací, jako jsou typy inflace, měření inflace, řízení inflace, inflační očekávání a inflační dopady na ekonomiku. Dále se tato teoretická část bude zaměřovat na trh práce, jeho rovnováhu a přístupy k němu. V této části budou také definovány mzdy, platy a jiné formy odměňování, stejně jako metody měření průměrných mezd a platů. Součástí bude i metodika, která popíše přístupy autora k vypracování této bakalářské práce a shrne využití výzkumné metody.

Analytická část práce se pak zaměří na výzkum vývoje mezd, platů a důchodů a jejich vztah k inflaci. Průběžně, v každé subkapitole, budou na základě zjištěných faktů a metody dedukce autorem formulovány závěry a případná doporučení. Nejprve bude zkoumán vývoj inflace ve sledovaném období 2018–2023, poté bude pro stejné časové období sledován vývoj mezd a platů zaměstnanců pod vlivem inflace, následně bude zkoumán vývoj důchodů, jejich valorizace a porovnání inflace domácností s tzv. důchodcovskou inflací na základě vybraných položek ve spotřebním koší. V neposlední řadě bude také zkoumána kupní síla domácností a kupní síla seniorů, pomocí výpočtů budou zjištěny průměrné měsíční reálné mzdy a průměrné reálné důchody ve vztahu k průměrné roční míře inflace. V poslední části analytické práce budou zkoumána a autorem zhodnocena vládní opatření, která byla přijata vládou České republiky za účelem stabilizace ekonomiky a udržení příjmů obyvatelstva během pandemie COVID-19 a při zvládání vysoké inflace.

Pro získání dat bude použita odborná literatura, příslušné zákony, statistické údaje a relevantní internetové zdroje. Veškeré použité zdroje lze nalézt na konci této práce v sekci Literatura.

Téma této bakalářské práce je aktuální a důležité nejen z ekonomického hlediska, ale i pro každého občana České republiky, který chce mít přehled o dané problematice.

2 Teoreticko-metodologická část práce

Teoreticko-metodologická část práce je rozdělena celkem do 5 subkapitol, text se soustředí na definice a popisy pojmů, které se vztahují k danému tématu bakalářské práce. Postupně je vysvětlena problematika inflace, trhu práce, přerozdělování a důchodové politiky včetně fiskální politiky státu. Na závěr je popsána metodika práce.

2.1 Inflace

Každá odborná literatura, která se věnuje problematice makroekonomie, obsahuje definici inflace. Samotný název inflace pochází z latinského slova *inflatio*, což znamená „nafouknutí“. Jurečka et al. (2017, s. 128) definují inflaci jako zvyšování cenové hladiny, která má za následek snižování kupní síly peněz. Z této definice autoři vyvozují, že inflace neznamená růst cen jednotlivých výrobků a služeb, ale růst obecné cenové hladiny v dané ekonomice. Jinými slovy autorů jde o vzestup průměrné cenové úrovně v národním hospodářství, kdy zároveň se zvyšováním obecné cenové úrovně mohou ceny některých výrobků či služeb klesat. Podobně k definici inflace přistupuje ECB (2024), která na svých webových stránkách dále uvádí pojem vnímaná inflace. Průzkumy mezi spotřebiteli často ukazují, že lidé vnímají (pocítují) inflaci vyšší, než jaká ve skutečnosti je. ECB (2024) tento fakt vysvětluje například tím, že pozornost lidí upoutají spíše ceny, které rostou než ty, které se nemění nebo klesají. Růst cen si lidé déle pamatují a mají sklon méně si všimnout stabilních nebo klesajících cen, přičemž tyto ceny jsou do výpočtu průměrné míry inflace zahrnovány také.

Brčák et al. (2020, s. 150) označují inflaci za projev ekonomické nerovnováhy, vyvolává znehodnocení peněz. Vysoká inflace je obecně považována za škodlivou, jejím důsledkem může být hospodářská krize.

Pojem deflace popisují Jurečka et al. (2017, s. 128) jako situaci v ekonomice, kdy pokles cenové hladiny má za následek zvyšování kupní síly peněz. Deflace většinou doprovází útlum v ekonomice. Jedná se tedy o opačnou situaci než u inflace, ke které nedochází příliš často. Určité rozmezí mezi inflací a deflací stejní autoři označují jako cenovou stabilitu.

Pokud dochází ke stagnaci ekonomiky, tzn. její reálný produkt se nemění, avšak cenová hladina roste, pak tuto situaci Brčák et al. (2020, s. 150) označují stagflací. Dle autorů v takové době často dochází k růstu nezaměstnanosti.

Dalším pojmem, který se pojí s inflací je dezinflace. ČNB (2024) ji na svých webových stránkách popisuje jako snižování míry inflace, tzn. jejího zpomalování. Opakem tohoto pojmu je pak akcelerující inflace, tzn. její zrychlování.

ČNB (2024) odkazuje na Český statistický úřad, který v České republice měří míru inflace jako přírůstek tzv. indexu spotřebitelských cen. Na webu ČSÚ je možné nalézt podrobnosti o jejím měření.

2.1.1 Typologie a příčiny vzniku inflace

Rozlišujeme několik typů inflace, které je možné rozdělit podle různých hledisek. Z hlediska tempa růstu inflace rozdělují Jurečka et al. (2017, s. 135) inflaci na tři typy a popisují je následovně:

- 1) **plíživá inflace** probíhá po delší dobu mírným a relativně stabilním tempem. Ceny rostou pomalu a míra inflace se pohybuje v jednociferných číslech. Plíživá (mírná) inflace bývá spojována se zdravým vývojem ekonomiky, nemá pro výkonnost hospodářství negativní důsledky, rozdělení produkce bohatství není výrazně ovlivněno.

- 2) **pádívá inflace** je představována ročním cenovým růstem ve výši dvouciferných až trojiciferných čísel. Pádívá inflace je spojena se značnými ekonomickými potížemi a sociálními náklady, způsobuje rychlou ztrátu hodnoty peněz. Tento typ inflace není považován za přijatelný, je vnímán jako příznak nezdravého ekonomického vývoje a předzvěst závažných ekonomických důsledků.
- 3) **hyperinflace** představuje extrémní formu inflace, při které rostou ceny o tisíce, statisíce či miliony procent ročně. Příkladem může být růst cenové hladiny, který činí 50 % měsíčně po celý sledovaný rok. Složeným úrokováním je pak možné vyjádřit roční míru inflace, která by v tomto případě dosáhla 12 800 %. Při takto extrémně vysoké inflaci je možné hovořit o zhroucení peněžního systému země. He Liping (2018) in ČNB (2022) používá kvalitativní definici hyperinflace, popisuje ji situaci, v níž peníze přestanou vykonávat jednu nebo více funkcí jako prostředku směny, uchovatele hodnoty a zúčtovací jednotky.

Jak uvádí Brčák et al. (2020, s. 154) inflaci lze také označit za zjevnou, potlačenou a skrytou. V případě, že je ekonomická nerovnováha spojena s růstem cenové hladiny, jedná se o tzv. zjevnou inflaci (označovanou také jako otevřenou inflaci). O potlačenou inflaci jde podle autorů v případě, že růst cenové hladiny je přibrzděn nebo dokonce zastaven pomocí administrativních opatření. Tímto způsobem však není možné zabránit příčinám inflace, dříve nebo později se inflace někde projeví. Může například dojít k nucenému růstu úspor, potlačená inflace navíc bývá často spojována s rozvojem černého trhu. Často se přistupuje k administrativnímu uzpůsobení cen tak, aby mohlo dojít k obnovení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou. Tím se potlačená inflace stává inflací zjevnou. Brčák et al. (2020, s. 154) dále hovoří o tzv. skryté inflaci. Faktem je, že do statistik se dostává jen taková inflace, která je odvislá od změny produktů a služeb na oficiálním trhu. Změny cen statků, které produkuje stínová ekonomika nejsou nijak zohledněny. Ukázkou skryté inflace může být podle Stroukala (2021, s. 148) situace, kdy díky technologickému pokroku, inovacím a konkurenčnímu prostředí bude klesat cenová hladina například o 5 % ročně. Ve stejném období však bude v ekonomice vznikat velké množství nových peněz, které začnou „nafukovat“ ceny. Výsledný pokles cenové hladiny pak může být pouze o 1 % ročně. Autor na tomto příkladu demonstruje, že měnová inflace se schovala.

Podle prvotních příčin (impulsů) vedoucích k pohybu cenové hladiny rozdělují a popisují Rojíček et al. (2016, s. 366–367) takto:

Nabídková inflace – prvotní příčina může být například vyvolána vysokými cenami monopolů nebo oligopolních struktur v dané ekonomice (vysoké ziskové marže). Dalším prvotním impulsem mohou být tlaky na výše mezd ze strany odborových organizací nebo prostý neadekvátní růst mezd ve spojitosti s produktivitou práce při náhlé dezinflaci či deflaci v dané ekonomice.

Poptávková inflace – prvotním impulsem jsou jednotlivé složky agregátní poptávky. U soukromých subjektů se jedná o spotřebu domácností a investiční poptávku, v případě veřejných subjektů jde o růst veřejné spotřeby, investic či nadměrný růst měnových a úvěrových agregátů v dané ekonomice.

Nabídkovou inflaci označují Brčák et al. (2020, s. 157) také jako inflaci tlačенou náklady, jejímž zdrojem je snížení nabídky v důsledku růstu nákladů firem. Vyvolává ji například:

- rychlejší růst nominálních mezd před produktivitou práce;
- růst cen energií a surovin;
- oslabení měnového kurzu (rostou relativní ceny dováženého zboží a služeb);
- zvyšování zdanění;

- zvyšování cen produktů a služeb firmami;
- politické události vedoucí ke zdražení importovaných surovin a energetických zdrojů.

V situaci, kdy se velikost skutečného produktu blíží velikosti produktu potenciálního, může se podle Brčáka et al. (2020, s. 156) jednat o poptávkovou inflaci. Poptávková inflace se stává realitou až v případě, že agregátní poptávka dál roste, ale s ní úměrně neroste také potenciální produkt. Stejní autoři vyjmenovávají některé příčiny poptávkové inflace:

- nízký přínos investic bez odpovídajícího růstu nabídky;
- vyšší nárůst nominálních mezd předstihl zvýšení produktivity;
- zvýšení vládních výdajů bez odpovídajícího nárůstu nabídky;
- zvýšení čistého exportu (zvýšená poptávka po domácích produktech v zahraničí).
- příliš levné úvěry;
- snižování daní.

K výše uvedenému rozdělení na nabídkovou a poptávkovou inflaci lze uvést příklad, autoři Stroukal, Berka (2024, s. 264) zmiňují člena bankovní rady ČNB, Tomáše Holuba, který v roce 2022 reagoval na většinovou shodu na odúkotvení inflačních očekávání. V té době podle Holuba již nedávalo smysl striktně rozdělovat inflaci na poptávkovou a nabídkovou. „*Toto členění má totiž smysl pouze v případě, kdy je inflační vývoj determinován výhradně těmito dvěma vlivy v situaci pevně ukotvených inflačních očekávání, která sama o sobě k inflačnímu vývoji nijak nepřispívají,*“ uvedl tehdy Holub. Podle Stroukala, Berky (2024, s. 264) tím v podstatě potvrdil, že v polovině roku 2022, kdy inflace stále rostla, rozdělení na nabídkové a poptávkové inflační tlaky postrádalo smysl.

Alternativně Rojíček et al. (2016, s. 366) dále člení a popisují inflaci z pohledu, jaké faktory jsou hlavní silou cenového růstu:

- 1) **vnější (externí) faktor** – do domácích výrobních nákladů a následně do domácích spotřebitelských cen se promítá růst i pokles cen světových komodit. Vliv tohoto externího faktoru závisí na cenové elasticitě poptávky, kterou určuje především možnost náhrady za jinou substituční komoditu. Ceny potravinových a surovinových komodit mohou významně fluktuovat v reakci na změny nabídky způsobené například neúrodou v zemích významných dovozců či dohodou producentů kartelů (např. ropný kartel OPEC). Vnější faktorem může být i změna poptávky, například snížením dynamiky růstu důležitých spotřebitelů (USA, Čína apod.).
- 2) **vnitřní (domácí) faktor** – autoři zmiňují, že vnitřní faktory jsou projevem nesouladu mezi nabídkou a poptávkou na domácích trzích. Příkladem uvádějí neúrodu, daňové a dotační úpravy či změny počtu subjektů působících na trhu. I u vnitřních faktorů platí, že vliv má cenová elasticita poptávky.

Dle Pošty (2018, s. 156) lze faktory vlivu na inflaci rozdělit do čtyř skupin:

- 1) administrativní opatření;
- 2) náklady na práci;
- 3) externí faktory;
- 4) setrvačnost inflace.

Pošta (2018, s. 156) ve své knize přibližuje jednotlivé skupiny. Pokud jsou kupříkladu administrativní opatření nadsazená a nerealistická, výsledkem mohou být neefektivně a neúčelně vynaložené náklady. Administrativní opatření, například změnou regulovaných cen, mají zásadní dopad na strukturu spotřebního koše, zejména v oblasti bydlení a energií. O problematice spotřebního koše bude pojednáno podrobněji v dalším textu této práce.

Ekonomie není exaktní vědou, proto autoři Jurečka et al. (2017, s. 135) k problematice dodávají, že k identifikaci jednotlivých typů inflace je potřeba přistupovat s vědomím, že v reálném světě existuje několik příčin inflace najednou. Čisté typy inflace se v podstatě nevyskytují, vždy jde o identifikaci dominantního rysu dané příčiny inflace. V uvedeném tvrzení se Rojíček et al. (2016, s. 366) s Jurečkou et al. (2017, s. 135) jednoznačně shodují.

2.1.2 Měření inflace

Měření inflace se podle Brčáka et al. (2020, s. 150) obvykle provádí pomocí cenových indexů, které se liší podle výběru dané skupiny statků a služeb, jejichž ceny vstupují do výpočtu. Inflace podle autorů obecně vyjadřuje růst spotřebitelských cen, změna cenového indexu v procentech oproti minulému období (měsíc, kvartál, rok, ...) je označována jako míra inflace.

Změny relativních cen jsou podle Rojíčka et al. (2016, s. 364) odrazem nerovnováhy, která existuje v dané ekonomice v určitém časovém okamžiku nebo mohou být dědictvím z minulosti. Autoři píší, že měření cenového pohybu je založeno buď na souhrnném cenovém indexu, který reprezentuje deflátor hrubého domácího produktu, anebo na jednotlivých cenových indexech, kupříkladu index spotřebitelských cen nebo index cen průmyslových výrobců.

Webové stránky ČSÚ (2024) uvádí, že míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen představuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za posledních 12 měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců. Údaje o průměrné roční míře inflace se využívají při úpravách či posuzování průměrných veličin. Lze podle nich kalkulovat valorizovat reálné mzdy, důchody a sociální příjmy. Míra inflace má tedy nejen informativní, ale i praktické využití v dané ekonomice, lze ji využít také v souvislosti s nájemními či jinými smlouvami, v nichž byla zakotvena revize dohodnutého finančního plnění v závislosti na vývoji inflace.

V dalším textu této subkapitoly budou popsány nejčastěji používané indexy, které zachycují vývoj cen. Jednotlivé cenové indexy se od sebe liší počtem a typem vstupních údajů, dále pak i způsobem výpočtu.

Index spotřebitelských cen (CPI)

Cenový index CPI (z ang. Consumer Price Index) je podle Rojíčka et al. (2016, s. 372) nejpoužívanějším indexem, který sleduje vývoj spotřebitelských cen. Základem je spotřební koš, který podle autorů obsahuje soubor vybraných druhů zboží a služeb placených obyvateli ve sledované zemi. Do spotřebního koše jsou vybrány takové výrobky a služby, které se významnou měrou podílejí na výdajích obyvatel a pokrývají celou šíři spotřeby. Dle metodické příručky pro indexy spotřebitelských cen vydané ČSÚ (2024) se uvádí, že výběr cenových reprezentantů se z důvodu co největší aktuálnosti mění každý rok. Dále je uvedeno, že současný index spotřebitelských cen je od ledna 2024 zaktualizován na základě výdajů domácností. Ve spotřebním koši najdeme například chléb, jogurt bílý, brambory, pivo, nebo také letní pneumatiky, rtěnku, hřebíky, měkké kontaktní čočky či notebook. Celkový počet cenových reprezentantů se každý rok mírně mění, pro rok 2024 představuje v úhrnu 428 položek.

Rojíček et al. (2016, s. 373) k problematice dodávají, že CPI se používá na tzv. národním principu, to znamená, že zahrnuje výdaje domácností rezidentů dané země a nezahrnuje spotřebu v zahraničí.

Výběr reprezentantů dle ČSÚ (2024) je prováděn metodou záměrného výběru, při každoroční aktualizaci jsou v koši vždy ponechány produkty a služby, jejichž podíl na spotřebě zůstává dominantní. Vybraná položka je ČSÚ konkretizována:

- obchodní značkou nebo konkrétním dodavatelem zboží či služby;
- konkrétní hmotností nebo jiným kvantitativním parametrem zboží;
- přípustnou kvalitativní odchylkou od standardu stanoveného popisem reprezentanta spotřebního koše.

Rojíček et al. (2016, s. 373) i ČSÚ (2024) shodně píší, že váhové schéma se obměňuje jednou za dva roky. Dle aktuálních údajů ČSÚ (2024) byly váhy pro detailní cenové reprezentanty aktualizovány dle statistik rodinných účtů za rok 2022 doplněných o další dostupné zdroje a šetření. ČSÚ (2024) ve své aktuální metodice člení základní skupiny spotřebitelského koše do 12 oddílů podle unifikovaného třídění ECOICOP (Evropská klasifikace individuální spotřeby podle účelu), byly cíleně vybírány výrobky, které s dostatečnou přesností a spolehlivostí vyjadřují průměrnou změnu cenové hladiny všech výrobků a služeb. Stejný zdroj detailněji popisuje třídění do 12 oddílů takto:

1. **potraviny a nealkoholické nápoje** – oddíl obsahuje veškeré potraviny včetně nealkoholických nápojů;
2. **alkoholické nápoje, tabák** – veškerý alkohol a tabákové výrobky;
3. **odívání a obuv** – obsahuje oděvní materiály, oděvy, doplňky, textil, obuv včetně půjčování a oprav;
4. **bydlení, voda, energie, paliva** – nájemné, úhrady za užívání družstevních bytů, služby s užíváním bytu a údržbou bytu, vodné a stočné, odvoz odpadů, veškeré energie (plyn, elektřina, teplo), tuhá paliva;
5. **bytové vybavení, zařízení domácností, opravy** – bytové vybavení a nábytek, podlahové krytiny, bytový textil, domácí spotřebiče, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost, zboží a služby pro údržbu domácnosti, nářadí, nástroje a potřeby pro dům a zahradu;
6. **zdraví** – léky a zdravotnické výrobky, stomatologické výrobky, služby optometrie a lékařů, lázeňská péče, regulační poplatky na pohotovosti;
7. **doprava** – osobní dopravní prostředky včetně oprav a náhradních dílů, pohonné hmoty, veřejná doprava, doprava dětí a studentů;
8. **pošty a telekomunikace** – poštovní a přepravní služby, telefonní přístroje a služby s tím spojené;
9. **rekreace a kultura** – televizní a rádiové přijímače, rekordéry a přehrávače, výpočetní technika, hudební nástroje, sportovní potřeby, knihy, časopisy a noviny, hračky, papírenské služby, kulturní služby, sportovní aktivity, domácí i zahraniční rekreace, květiny, domácí zvířata, jejich potřeby a veterinární služby;
10. **vzdělávání** – vzdělávání na všech stupních včetně výuky jazyků a umění;
11. **stravování a ubytování** – zahrnuje jídla a nápoje v restauracích, kavárnách a jiných gastro zařízeních, školní stravování, ubytování v hotelích, penzionech, chatách a vysokoškolských kolejích;
12. **ostatní zboží a služby** – poslední oddíl představuje všechny služby a zboží pro osobní péči, kosmetiku, šperky, hodinky, koženou galanterii, pojištění všeho druhu, finanční a sociální služby, administrativní poplatky a právní služby.

ČSÚ (2024) k výše uvedenému výčtu dodává, že oddíly jsou dále podrobněji členěny na skupiny (ECOICOP 3), třídy (ECOICOP 4) a podskupiny (ECOICOP 5). V následující tabulce I jsou pro výpočet indexů spotřebitelských cen zachyceny oddíly podle třídění ECOICOP spolu s jejich váhami platnými pro rok 2024.

Tabulka 1 Váhy oddílů dle třídění ECOICOP ve spotřebním koši pro rok 2024

Oddíly ECOICOP	Váha pro rok 2022 (v promile)
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	177,4
2. Alkoholické nápoje, tabák	84,6
3. Odívání a obuv	44,0
4. Bydlení, voda, energie, paliva	258,4
5. Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	58,0
6. Zdraví	27,9
7. Doprava	105,6
8. Pošty a telekomunikace	29,4
9. Rekreace a kultura	78,2
10. Vzdělávání	6,2
11. Stravování a ubytování	64,8
12. Ostatní zboží a služby	65,5
Celkem	1000,0

Zdroj: ČSÚ (2024), vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky 1 je patrné, že největší váhu představuje oddíl bydlení, voda, energie, paliva (258,4 ‰), naopak nejmenší váhu lze pozorovat u oddílu vzdělávání (6,2 ‰). Český statistický úřad při zjišťování inflace klade velký důraz také na správný výběr respondentů, zpravodajskou síť tvoří prodejny, supermarkety, hypermarkety, obchodní řetězce, provozovny služeb a ostatní instituce poskytující služby (celkem cca 8 500 respondentů). Spotřebitelské ceny se zjišťují na měsíční bázi ve 35 vybraných okresech ČR a v hl. m. Praze, kontrola zjištěných údajů se provádí na základě terénního zjišťování přímo v terénu. V souvislosti s reprezentativním složením spotřebního koše Jurečka et al. (2017, s. 133) upozorňují na podstatný fakt, že struktura spotřeby různých společenských (např. věkových) skupin se liší. To dle autorů znamená skutečnost, že se bude lišit i síla dopadu inflace na jednotlivé skupiny obyvatel. Autoři uvádí příkladem domácnosti důchodců, které jsou velmi citlivé na vývoj cen potravin, bydlení a energií, neboť na tyto položky je určena velká část jejich výdajů. Značně menší část jejich rozpočtu je vydána například na pohonné hmoty, elektroniku či vzdělávání.

Způsob výpočtu hodnot košů uvádějí Soukup et al. (2022, s. 31) tak, že dané množství každého výrobku nebo služby je vynásobeno jeho cenou za příslušné období, tedy dle vzorce:

$$CPI = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního období}} \times 100 \quad (1)$$

Index *CPI* vypočítávají Jurečka et al. (2017, s. 129) tak, že náklady na nákup zvoleného spotřebního koše v daném (běžném) roce jsou srovnávány s náklady na nákup téhož koše v roce základním, tzn. v roce, který byl stanoven jako rok výchozí. Tento poměr je vynásoben číslem 100, a pokud je výsledná hodnota indexu vyšší než 100, znamená to, že došlo k vzestupu cenové hladiny, tedy roste inflace. Index spotřebitelských cen lze podle autorů zapsat také pomocí následujícího vzorce:

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100 \quad (2)$$

kde:

Q_0 představuje spotřební koš v základním období,

P_0 představují ceny statků v základním období,

P_1 představují ceny statků v běžném roce, v němž je vývoj cenové hladiny měřen.

Inflace se nejčastěji vyjadřuje jako míra inflace (π), tzn. procentní změna cenové hladiny, kterou Soukup et al. (2022, s. 33) vypočítávají podle vzorce:

$$\pi = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100 \quad (3)$$

kde:

π představuje míru inflace,

CPI_t je CPI v běžném (sledovaném) období,

CPI_{t-1} je CPI v předcházejícím období.

Z výše uvedeného vzorce (3) vyplývá, že pokud cenová hladina bude klesat, výsledek výpočtu bude záporný a tento fakt označíme jako deflaci.

Při hodnocení cenových změn měřených vývojem míry inflace je dle Rojíčka et al. (2016, s. 374) nezbytné odlišit, zda jde o míru inflace za daný rok (roční průměrná míra inflace), míru inflace za daný měsíc (meziroční), míru inflace za uplynulých, bezprostředně po sobě následujících 12 měsíců (meziroční), nebo zda jde o růst cen k základnímu období (bazický měsíc v daném roce, často průměr celého roku).

Český statistický úřad rozděluje míru inflace na 4 typy, které budou v následujícím textu blíže popsány.

Míra inflace za daný rok – roční míra inflace představuje dle Rojíčka et al. (2016, s. 374) průměrný roční cenový růst, který je vyjádřen změnou průměrné cenové hladiny za posledních 12 měsíců proti průměru předchozích 12 měsíců (klouzavý průměr), vypočtená roční míra inflace je využívána při úpravách nebo ke zjištění reálného vývoje průměrných (tokových) veličin (reálné mzdy, důchody apod.).

Tabulka 2 Roční míra inflace

Sledovaný rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Roční míra inflace (%)	0,4	0,3	0,7	2,5	2,1	2,8	3,2	3,8	15,1	10,7

Zdroj: ČSÚ (2024), vlastní zpracování

Tabulka 2 zachycuje roční míru inflace za roky 2014–2023, inflace v letech 2022 a 2023 dosahovala dvouciferných čísel, lze ji označit za inflaci pádivou.

Míra inflace za daný měsíc – meziroční míra inflace představuje dle ČSÚ (2024) cenovou změnu vůči stejnému měsíci předchozího roku. Zjištěná cenová úroveň vylučuje sezónní vlivy tím, že se porovnávají vždy stejné měsíce. Tato míra inflace se hojně využívá ve vztahu ke stavovým veličinám, které měří změnu stavu mezi začátkem a koncem období bez ohledu na průběh vývoje v během tohoto období. Přihlíží se k ní při výpočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku, valorizací apod. Následuje tabulka 3, ze které je patrné, že meziroční míra inflace dosáhla v posledních letech svého maxima ve 3. kvartále roku 2022.

Tabulka 3 Meziroční míra inflace

	Měsíc											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2021	2,2	2,1	2,3	3,1	2,9	2,8	3,4	4,1	4,9	5,8	6	6,6
2022	9,9	11,1	12,7	14,2	16	17,2	17,5	17,2	18	15,1	16,2	15,8
2023	17,5	16,7	15	12,7	11,1	9,7	8,8	8,5	6,9	8,5	7,3	6,9
2024	2,3	2	2									

Zdroj: ČSÚ (2024), vlastní zpracování

V době vypracování této bakalářské práce byl zveřejněn Českým statistickým úřadem poslední údaj meziroční míry inflace za březen 2024, kdy činil 2 %.

Meziměsíční míra inflace – tato míra inflace je dle Rojíčka et al. (2016, s. 374) vyjádřena přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci, vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny sledovaného měsíce vůči měsíci předchozímu (např. březen oproti únoru daného roku).

Bazické indexy – míru inflace je dle ČSÚ (2024) možné vyjádřit také přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (bázi). Pomocí bazických indexů se vyjadřuje změna cenové hladiny sledovaného měsíce příslušného roku oproti průměru stanoveného roku. Od ledna 2017 byla zavedena časová řada bazických indexů se základem průměru roku 2015 (bázi je průměr roku 2015 = 100). Při výpočtech platí pravidlo, že míry inflace jsou vyjádřeny úhrnným indexem spotřebitelských cen za domácnosti celkem. Míra inflace pomocí bazických indexů je využívána pro analýzy dlouhodobých podrobných trendů vývoje cenových hladin a životních nákladů. Pro úplnost ČSÚ (2024) dodává, že indexy, které byly vypočtené z časové řady bazických indexů průměru roku 2005 = 100 zůstávají platné, tj. nedochází ke zpětným úpravám již publikovaných údajů.

Index CPI vykazuje i nedostatky, které Brčák et al. (2020, s. 151–152) doporučují mít na paměti při jeho používání a interpretaci výsledků. Příkladem autoři uvádí, že index CPI neodráží změnu kvality výrobků v průběhu času. U sledovaných výrobků může docházet ke zlepšování kvality (např. inovací), ceny produktů se mohou na základě tohoto vlivu zvýšit. Na základě elasticity poptávky však mohou spotřebitelé u takových výrobků snižovat spotřebu a začít nakupovat zboží, které je relativně levnější. Index CPI nezachycuje změny spotřebovávaného množství, vypočtená hodnota nákladů na zakoupení daného spotřebního koše pak může být vyšší než skutečné náklady. Přesto autoři považují index CPI za dobrý odhad změn spotřebitelských cen.

Index cen výrobců (PPI)

Cenový index PPI (z ang. Producer Price Index) je Brčákem et al. (2020, s. 152) označován též jako index velkoobchodních cen. Podle autorů je počítán podobně jako CPI s pevnými váhami danými strukturou tržeb. Index PPI zohledňuje ceny surovin, polotovarů i hotových výrobků jednotlivých odvětví, dle autorů tento index signalizuje nadcházející změny v inflaci. Pošta (2018, s. 140) rozlišuje stejně jako Český statistický úřad (2024) čtyři typy PPI:

- index cen stavebních prací;
- index cen tržních služeb pro podniky;
- index cen zemědělských výrobců;
- index cen průmyslových výrobců.

Například pro významný index cen průmyslových výrobců jsou dle informací ČSÚ (2024) ceny průmyslových výrobců zjišťovány měsíčně na základě údajů z vybraných organizací (cca 1200) za vybrané reprezentanty (cca 4800). Vykazované ceny jsou cenami sjednanými mezi

dodavateli a odběrateli v ČR počítané bez DPH, spotřební daně a bez nákladů na dopravu k zákazníkovi. Uvedený index průmyslových výrobců měří průměrný cenový vývoj všech průmyslových výrobků, které byly vyrobeny a prodány na českém trhu.

Český statistický úřad na svých webových stránkách přehledně prezentuje pomocí grafů a tabulek uvedené typy PPI, používá podrobné rozklady meziměsíčních a meziročních přírůstků v procentních bodech. Zveřejněná data lze na webu ČSÚ dohledat zpětně až do ledna 2010.

Harmonizovaný index spotřebitelských cen

ČSÚ (2024) informuje o tom, že v reakci na potřebu vytvořit srovnatelné indexy spotřebitelských cen mezi členskými státy v Evropské unii, vznikly tzv. harmonizované indexy spotřebitelských cen, ve zkratce HICP (z ang. Harmonised Index of Consumer Prices). Ve vahách HICP jsou do struktury výdajů zahrnuty výdaje cizinců v České republice, a zároveň v něm není zahrnuto hypotetické nájemné, na rozdíl od národního indexu CPI. Způsoby výpočtů jsou však pro oba uvedené indexy velmi podobné. Harmonizované indexy spotřebitelských cen umožňují změřit trendy inflace členských států EU, které jsou kritériem vstupu do měnové unie (toto se týká i České republiky). Jednotlivé národní statistické úřady dle ECB (2024) posílají své údaje Eurostatu – Statistickému úřadu Evropské unie. Eurostat následně vypočítává HICP za celou eurozónu, zároveň zajišťuje kvalitu údajů tím, že sleduje dodržování právně závazných norem jednotlivých členských zemí.

Implicitní cenový deflátor

Pro přepočet nominálního HDP na jeho reálnou hodnotu se podle Brčáka et al. (2020, s. 152) používá implicitní cenový deflátor. Rozdíl mezi nominálním a reálným produktem tkví dle autorů pouze ve změnách cen produkce. Deflátor popisují Rojíček et al. (2016, s. 380) jako souhrnný cenový ukazatel, který nám umožňuje posuzovat vnější cenové tlaky vycházející z vývoje deflátoru dovozu. Naopak vnitřní cenové tlaky je možné posuzovat pomocí vývoje deflátoru domácí konečné poptávky. Autoři dále zmiňují možnost rozdělení deflátoru domácí poptávky na tři složky: deflátor výdajů na osobní spotřebu (též označovaný jako index PCE), deflátor hrubé tvorby kapitálu a deflátor výdajů vlády na spotřebu. Stejní autoři tvrdí, že nejzajímavější je vývoj deflátoru osobní spotřeby, který má obdobný vývoj jako index CPI nebo HICP. Leung et al. (2009) in Rojíček et al. (2016, s. 380) dodávají, že index PCE má oproti deflátoru HDP výhodu v tom, že neobsahuje vliv směnných relací. Z toho důvodu bývá často PCE index používán jako alternativní ukazatel míry inflace. Eurostat (2024) na webových stránkách popisuje způsob výpočtu implicitního deflátoru tak, že se vydělí agregát měřený v běžných cenách stejným agregátem měřeným ve stálých cenách.

2.1.3 Inflační očekávání, odlišnosti v adaptaci na inflační vývoj a dopady inflace

ČNB (2024) na svém webu prohlašuje, že inflační cíl je základní kotvou měnové politiky České národní banky. Pomáhá udržovat cenovou stabilitu, usměrňovat inflační očekávání a je také jedním z důležitých předpokladů pro zdravý ekonomický růst. Od roku 2010 má inflační cíl podobu meziročního přírůstku CPI ve výši 2 %. Úroveň stanoveného cíle je srovnatelný s vyspělými světovými ekonomikami. ČNB (2024) dále píše, že pravidelně vyhodnocuje plnění inflačního cíle, používá k tomu data získaná Českým statistickým úřadem, který je nezávislou institucí. Hlavním úkolem ČNB je cenová stabilita, kterou představuje mírná a stabilní inflace jež je přirozenou součástí zdravé ekonomiky.

ČNB (2024) dále popisuje problematiku své měnové politiky, a zároveň vysvětluje podstatné ekonomické pojmy. Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je sedmičlenná bankovní rada v čele s guvernérem. Bankovní rada o výši (nastavení) úrokových sazeb rozhoduje osmkrát do roka.

Právě úrokové sazby jsou považovány za hlavní nástroj měnové politiky, jejichž zvýšením, snížením či zachováním ve stejné výši je ovlivňován vývoj ekonomiky a inflace. V ekonomice se takové rozhodnutí setkává se značným zpožděním, inflaci může ovlivnit za 12 až 18 měsíců. Informace o změnách úrokových sazeb zveřejňuje ČNB (2024) na svých webových stránkách prostřednictvím tiskových prohlášení. Tzv. repo sazbou ČNB ovlivňuje množství peněz v oběhu dané ekonomiky, jedná se o maximální úrokovou sazbu, kterou je úročena přebytečná likvidita komerčních bank. Lombardní sazba určuje úrok, za který ČNB půjčuje komerčním bankám peníze na zálohu cenných papírů. Opakem je diskontní sazba, která stanovuje úrok, za který si mohou banky uložit své peníze do České národní banky.

Inflační očekávání

Změny v poptávce a nabídce jsou často tržními subjekty nečekané. Brčák et al. (2020, s. 159) hovoří o tom, že nečekané změny v cenových hladinách pociťují tyto subjekty jako náhlé cenové šoky. S některými změnami v agregátní nabídce a poptávce, tedy i s určitou mírou inflace naopak domácnosti a firmy počítají a zohledňují je například ve mzdách, úrocích apod. Takovou inflaci označují autoři jako inflaci očekávanou. Podle Jurečky et al. (2017, s. 143) s očekávanou inflací velmi úzce souvisí setrvačná inflace. Její vznik vychází z tendence pokračovat stále stejným tempem i v situaci, kdy již původní příčiny inflace pominuly. Autoři tento problém označují v podstatě za psychologický jev, kdy si spotřebitelé vytvářejí představy o inflaci pouze na základě cen u omezeného počtu zboží a služeb, a to zejména u těch, které představují největší podíl v jejich každodenní spotřebě. Jurečka et al. (2017, s. 143) ve vysvětlování setrvačné inflace pokračují tím, že při přetrvávající inflaci si ekonomické subjekty postupně zvykají a přizpůsobují se jí. Svá inflační očekávání automaticky zahrnují do svých kalkulací. Například firmy jí zahrnují do své cenotvorby, zaměstnanci do svých požadavků na mzdy a věřitelé do úrokové míry, kterou požadují. Autoři problematiku zakončují tvrzením, že předvídání (anticipace) budoucího růstu cen je v podstatě přirozenou obrannou reakcí. Ekonomické subjekty se tím snaží bránit své ekonomické postavení, pokud by cena jejich statků (i výrobních faktorů) zaostala ve vývoji za cenovým trendem, jistě by to vedlo ke ztrátě části jejich důchodů.

Dopady inflace a odlišnosti v adaptaci na inflační vývoj

V ekonomické literatuře se často vyskytují názory, že mírná inflace může mít příznivý vliv na ekonomiku. Jurečka et al. (2017, s. 145) konstatují, že při pozvolném růstu cen se vytvářejí stimuly pro rozšíření produkce a nabídky práce. V době mírné inflace působí v tržním prostředí stimulační ekonomický faktor, to podle autorů znamená, že pokud si chce ekonomický subjekt při cenovém růstu zachovat stávající reálný důchod, musí zvýšit kvantitu nebo kvalitu své činnosti. Pokud tak neučiní, reálný důchod mu klesne. Inflace ve své dvouciferné „pádivé“ variantě je však podle stejných autorů považována za škodlivou pro danou ekonomiku, a to i v sociální oblasti.

Inflace je často vnímána jako makroekonomický fenomén, podle Jurečky et al. (2017, s. 145) se však její bezprostřední účinky projevují především v mikroekonomické oblasti. Brčák et al. (2020, s. 160) s uvedeným tvrzením souhlasí a zároveň k tématu dodávají, že inflace narušuje rovnováhu peněžních toků, a tím i všechny části dané ekonomiky. Autoři ve svém textu konstatují, že při inflaci přestávají peníze plnit funkci uchovatele hodnoty. Přehledně pak vyjmenovávají možné následky, které inflace přináší:

- přerozděluje bohatství od věřitelů k dlužníkům;

- postihuje příjemce fixních důchodů, zejména se jedná o starobní důchody, stipendia, úroky z obligací apod.;
- snižuje reálnou hodnotu mezd a platů, přičemž růst reálných mezd je při mírné inflaci obvykle pozitivní, ale při pádivé inflaci má tendenci klesat;
- deformuje ceny u dlouhodobých smluvních závazků (nájemné, dodavatelské či pracovní smlouvy);
- představuje sociální dopady, má větší dopad na sociálně slabší skupiny obyvatel než na bohatší skupiny;
- narušuje utváření rovnováhy v ekonomice, pádivá inflace nominálně zvyšuje poptávku, reálně ji však snižuje, což může vyvolat pokles výkonu ekonomiky (recesi);
- změny v čistém exportu a měnovém kurzu;
- vytváří nejisté ekonomické prostředí.

Inflace podle Goodwin et al. (2022, s. 455) však může některým skupinám přinášet prospěch. Autoři píší o tom, že v případě dlužníků, kteří mají sjednané dlouhodobé hypotéky s pevnou úrokovou sazbou, zůstávají měsíční splátky stejné, zatímco hodnota jejich nemovitosti se v čase zvyšuje. Tato „inflační výhoda“ se podle autorů týká v podstatě všech dlužníků, kteří mají fixní sazbu. S rostoucími příjmy dostávají „slevu“ z toho, co musí splácet.

Soukup et al. (2022, s. 285–286) ale upozorňují na fakt, že příliš vysoká inflace může vážně ovlivnit výkonnost ekonomiky a vyvolat makroekonomickou nestabilitu velkého rozsahu. Citelným způsobem může podle autorů narušit fungování celého tržního systému, a dokonce ohrozit i jeho existenci.

Extrémní příklady hyperinflací a jejich dopad na světové ekonomiky popisuje ve své knize Stroukal (2019, s. 54–55). V Německu, v období mezi světovými válkami, byly tištěny bankovky s nominální hodnotou 100 bilionů marek. Dokonce čistý papír měl větší hodnotu než vytištěné papírové peníze, které ztratily veškerou důvěru u německých obyvatel. Tragickým důsledkem této hyperinflace, která ochudila veškeré tamní obyvatelstvo, byl podle autora nástup Adolfa Hitlera k moci a počátky nacismu v Německu. Dalším nedávným případem hyperinflace stejný autor zmiňuje africký stát Zimbabwe, kde se vytiskly bankovky s nejvíce nulami v historii. Tamní hyperinflace v roce 2008 tehdy dosáhla nepředstavitelných 89,7 triliard procent (což představuje jedničku a 21 nul).

Dle MPO (2023) byla v České republice v roce 2022 nejvyšší inflace za posledních téměř 30 let. Důvodem byly inflační tlaky v domácí ekonomice i ze zahraničí. Vysoká inflace byla způsobena zejména růstem cen potravin a nákladů na bydlení, do kterého se promítaly i vysoké ceny za energie. Další příčiny vysoké inflace podle Ministerstva průmyslu a obchodu představovalo narušení dodavatelských řetězců po pandemii Covid-19, zvýšená poptávka domácností a probíhající válka na Ukrajině. Ve srovnání s ostatními státy Evropské unie byla inflace v ČR v roce 2022 po pobaltských státech a Maďarsku pátá nejvyšší a výrazně nad průměrem celé EU.

2.2 Trh práce

Dle Rojíčka et al. (2016, s. 222) je trhu práce věnována velká pozornost, a to zejména kvůli přetrvávajícím problémům například v podobě dlouhodobé nezaměstnanosti, nedostatku pracovních míst pro absolventy či ekonomické aktivity určitých věkových skupin. Autor vyzdvihuje problematiku existence pracovních míst, jež sice vedou ke snížení nezaměstnanosti v ekonomice, avšak příjem, který generují, zpravidla není dostatečný pro uspokojení základních životních potřeb, nejedná se tedy ani o tzv. subsistenční příjem.

V současnosti je podle Anýžové et al. (2019, s. 96) dosažení vyššího vzdělání a lépe hodnoceného zaměstnání klíčovou podmínkou k životnímu úspěchu. Současné studie dle autorů naznačují, že s rostoucí konkurencí na světových trzích práce se postupně snižuje vliv stratifikačních faktorů (moc, vliv, bohatství apod.) na výši mezd a zaměstnaneckého postavení. Naopak se zvyšuje význam individuálních rysů jedince, kupříkladu jeho osobnost, sebevědomí, motivace či atraktivita. Autoři dále píší, že firmy uvedené charakteristiky upřednostňují a oceňují, neboť očekávají, že přispívají ke zvyšování produktivity. Například lidé s vysokou motivací bývají přístupnější v sebevzdělávání a ochotněji pracují přesčas, což mnohdy vede k vyšším mzdám a vyššímu pracovnímu postavení.

Instituce, veřejné politiky a vládní regulace mají dle textů Brožové (2016) v posledních desetiletích stále větší vliv na výstupy trhu práce, tedy na mzdové sazby a na alokaci práce. Podle autorky jsou základy ekonomie trhů práce vystavěny na principech marginalismu, jehož teorie je založena na malých změnách nabídky a poptávky. Marginalismus přinesl vhodné nástroje analýzy rozhodování pro subjekty na konkurenčních trzích, které jsou schopné efektivních řešení. Autorka subjekty označuje za racionální, podle svých preferencí se snaží maximalizovat užitky, zisky a renty. Instituce v podobě vlád, korporací a odborů spolu s vládní legislativou, firemními personálními politikami a kolektivním vyjednáváním postupně omezily „Smithovu neviditelnou ruku“. Tyto mimotržní mechanismy podle Brožové (2016) utvářejí současné pracovní trhy.

Národní ústav pro vzdělávání (2024) definuje trh práce v České republice jako oblast s výrazně regionálním charakterem, kde je možno pozorovat geografické, demografické, historické, sociální a ekonomické odlišnosti v jednotlivých krajích. Tyto aspekty zřetelně ovlivňují celou oblast zaměstnanosti. Podle stejného zdroje je důležité, aby se cíl veřejné politiky zaměřoval i na podporu regionálních rozdílů na trhu práce a přispíval tak ke sladování nabídky a poptávky po pracovní síle.

S trhem práce podle Soukupa et al. (2022, s. 245) přímo souvisí nezaměstnanost, která je významným makroekonomickým problémem. Dle autorů nezaměstnanost ovlivňuje stovky tisíc životů v České republice a miliony obyvatel v Evropské unii, problémy s ní spojené se výrazně promítají do hospodářské politiky.

Podle Procházkové et al. (2021, s. 435–436) se míra nezaměstnanosti v České republice v posledních desetiletích pohybovala okolo 6 %. V roce 2000 dle autorů dosáhla svého maxima ve výši 8,8 %, ale od roku 2016 začala výrazně klesat, až dosáhla na 2 % v roce 2019. České firmy dlouhodobě čelí nedostatku pracovních sil, což může brzdit jejich rozvoj. Současně s nízkou nezaměstnaností však podle stejného zdroje přichází i problém pomalejšího růstu produktivity práce ve srovnání s růstem mezd, což by mohlo v budoucnosti ohrozit mezinárodní konkurenceschopnost České republiky. Jako odpověď na tento trend autoři doporučují zvýšení automatizace a implementace technologií Průmyslu 4.0, což by České republice, která je závislá na výrobním sektoru, pomohlo posunout se nahoru v globálních hodnotových řetězcích.

Heczko et al. (2020, s. 44–45) se ve své knize zmiňují problematiku digitalizace ekonomiky a jejích dopadů na český trh práce. Podle autorů se odhaduje, že během příštích 20 let bude 10 % pracovních míst vystaveno vysokému riziku automatizace, což znamená přibližně 420 tisíc osob. Projektované snížení počtu pracovních sil však bude podle dostupných statistik přibližně stejné. V České republice mají nejvyšší riziko ztráty zaměstnání kvůli digitalizaci zejména profese s vysokým podílem rutinních činností, jak manuálních, tak i kognitivních. Čtvrtá průmyslová revoluce však představuje nejen hrozbu, ale i příležitost pro vznik nových možností. Autoři dodávají, že Ministerstvo práce a sociálních věcí se snaží situaci s rozvojem digitalizace analyzovat a vypracovat scénáře a opatření, jak na tyto budoucí změny efektivně reagovat.

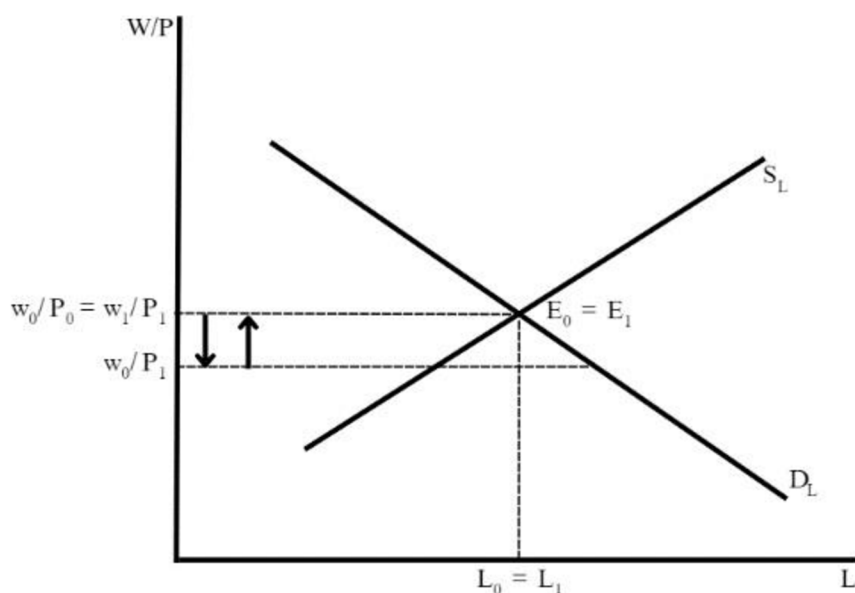
Heczko et al. (2020, s. 12) však upozorňují na to, že s rozvojem čtvrté průmyslové revoluce může dojít ke zvýšení napětí na trhu práce, zejména v podobě zhoršování problému strukturální nezaměstnanosti, což poskytuje další argument pro udržení nebo rozvoj sociálního státu.

2.2.1 Rovnováha a přístupy k pracovnímu trhu

Trh práce je ekonomickou platformou, kde dochází ke střetávání nabídky a poptávky po pracovních silách. Brčák et al. (2020, s. 168) k obecné definici dodávají, že poptávajícími subjekty jsou firmy, a domácnosti jsou ty, které nabízejí svoji práci (komoditu) při určité mzdové úrovni. Nabídka práce má rostoucí charakter, čím vyšší je mzdová sazba, tím více lidí svoji práci nabízejí. Poptávka po práci má naopak klesající tendenci, čím je mzdová sazba nižší, tím více práce budou firmy poptávat.

Následuje obrázek 1, ze kterého je patrné, že poptávka po práci se snižuje s rostoucí mzdovou sazbou, a naopak, čím nižší je cena práce, tím více ji firmy vyhledávají. Zároveň obrázek 1 ukazuje, že nabídka práce stoupá s narůstající mzdovou sazbou, protože s vyššími mzdami lidé nabízejí více své práce.

Obrázek 1 Rovnováha na trhu práce

Zdroj: Soukup et al. (2022, s. 253)

Na obrázku 1 je zobrazena rovnováha na trhu práce v bodě E_0 , kde se protíná agregátní nabídka práce S_L s agregátní poptávkou D_L . Horizontální osa ukazuje celkové množství práce L , zatímco vertikální osa zobrazuje průměrnou reálnou mzdu w/P . Tento bod rovnováhy je definován množstvím práce L_0 a rovnovážnou reálnou mzdou w_0/P_0 . Soukup et al. (2022, str. 253–254) vysvětlují, že pokud zůstanou nominální mzdy nezměněny na úrovni w_0 , ale dojde ke zvýšení cenové hladiny z P_0 na P_1 , reálné mzdy se sníží. V důsledku nižších reálných mezd jsou firmy ochotny zaměstnat více lidí, což vede k nárůstu poptávky po práci. Současně se však může snížit celkové množství nabízené práce L , protože část populace může preferovat částečné úvazky nebo se rozhodnout vůbec nepracovat za nižší reálné mzdy. Stejní autoři dále vysvětlují situaci, kdy poptávka po práci převyšuje nabídku, což ukazuje na nedostatek pracovních sil na trhu. Firmy se v takovém případě snaží přilákat nové zaměstnance a udržet ty stávající zvyšováním nominálních mezd. Když se v rámci konkurence na trhu snaží zvyšovat mzdy i ostatní zaměstnavatelé, dochází k růstu nominální mzdy na úroveň w_1 . To dle autorů vede ke

zvýšení reálných mezd, což má za následek nárůst nabízeného množství práce, zatímco poptávané množství práce klesá.

Klasický model trhu práce

V klasickém modelu pracovního trhu, který Soukup et al. (2022, s. 245–246) ve své knize popisují, jsou firmy zaměřeny na maximalizaci zisků, kdežto jedinci se snaží maximalizovat svůj užitek ze spotřeby produktů a služeb včetně svého volného času. Dle autorů klasický model předpokládá, že mzdy jsou dokonale flexibilní a vyrovnávají poptávku s nabídkou (tzv. vyčišťují trhy). Stejní autoři dodávají, že práce je v tomto modelu považována za homogenní, to znamená, že každý jedinec je schopen vykonávat jakoukoliv práci a je schopen rychlého přechodu z jednoho povolání do druhého. Brčák et al. (2020, s. 168) s uvedenými tvrzeními souhlasí a dodávají, že prezentovaný klasický model trhu práce předpokládá plné využití všech volných pracovních sil na pracovním trhu a firmy obsadí při dané mzdové sazbě volná pracovní místa. Za uvedených podmínek autoři prohlašují, že ekonomika pracuje na úrovni potenciálního produktu a nezaměstnanost je pouze na úrovni své přirozené míry.

Keynesiánský model trhu práce

Brčák et al. (2020, s. 168) ve svých textech u keynesiánského modelu trhu práce předpokládají, že nominální mzdy jsou neflexibilní a v krátkém období nedochází k utváření rovnováhy na trhu práce. Z tohoto předpokladu autorům vyplývá, že v ekonomice existuje nezaměstnanost, která převyšuje její přirozenou míru. Stejný zdroj píše, že rovnovážnému stavu na trhu práce může bránit například minimální mzda, kolektivní smlouvy i samotný fakt, že mzdy nereagují pružně a jsou do určité míry strnulé. Autoři dodávají, že s trhem práce také úzce souvisí trh peněz a změna cenové hladiny.

2.2.2 Mzdy, platy a jiné formy odměňování

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2023) ve svých textech píše, že odměna za práci zaměstnanců v rámci základních pracovních vztahů, jako je mzda, plat nebo jiné formy odměn vztahující se k mimořádným pracovním dohodám, plní mnoho funkcí, které se vzájemně prolínají. Právo na spravedlivou odměnu za vykonanou práci je ústavně zakotveno v Listině základních práv a svobod (článek 28) a odměna je neodmyslitelně spojena se všemi základními pracovněprávními vztahy. Zdroj dále uvádí, že bez odměny, která slouží jako protihodnota za práci, by ani nebylo možné uznat existenci pracovního poměru nebo dohod o provedení práce či o pracovní činnosti. V ekonomické teorii je mzda vnímána jako cena práce, přičemž některé ekonomické modely předpokládají, že nabídka práce závisí na výši reálné mzdy.

Za vykonanou práci náleží zaměstnancům mzda, plat nebo odměna z dohody za podmínek, které jsou stanoveny zákonem. Zákoník práce (zákon č.262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů) stanovuje, že **mzda** je peněžité plnění nebo plnění mající peněžní hodnotu (naturální mzda), které zaměstnanec obdrží od zaměstnavatele za vykonanou práci, pokud není v tomto zákoně uvedeno jinak. Stejný zákon definuje **plat** jako peněžité plnění poskytované zaměstnanci zaměstnavatelem, kterým je:

- a) stát;
- b) územně samosprávný celek (obec, městská část, kraj)
- c) státní fond;
- d) příspěvková organizace, která své výdaje na platy a odměny za pracovní pohotovost pokrývá zcela z provozního příspěvku, poskytovaného z rozpočtu zřizovatele, nebo z úhrad dle speciálních právních regulací;
- e) právnická osoba v oblasti školství, která byla založena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí v souladu se školským zákonem.

Zákon č.262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů definuje odměnu z dohody jako finanční výplatu, která je vyplácena za práci realizovanou na základě dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti. Zmíněný zákon určuje, že všichni zaměstnanci u stejného zaměstnavatele mají nárok na stejnou mzdu, plat, nebo odměnu z dohody za vykonávanou práci stejného druhu nebo práci srovnatelnou hodnotou. Práce stejného druhu nebo srovnatelná hodnota se dle stejného zákona definuje jako práce o stejné nebo porovnatelné složitosti, zodpovědnosti a náročnosti, vykonávaná ve stejných nebo srovnatelných pracovních podmínkách, s podobnou pracovní efektivitou a výsledky. Složitost, odpovědnost a náročnost práce se pak hodnotí na základě potřebného vzdělání, praktických znalostí a dovedností, složitosti pracovních úkolů a činností, organizační a řídicí náročnosti, míry odpovědnosti za škody, zdraví a bezpečnost, stejně jako fyzické, senzorické a psychické zátěže a vlivu negativních faktorů práce.

Zákoník práce dále obsahuje paragraf, který se týká přímo pracovních podmínek zaměstnanců. Pracovní podmínky se posuzují s ohledem na náročnost pracovních režimů, které jsou dány rozvržením pracovní doby, jako jsou směny, dny klidu, noční práce nebo přesčas, a také podle škodlivosti nebo obtížnosti způsobené dalšími negativními faktory pracovního prostředí a jeho rizikovosti. Pracovní výkonnost je dle uvedeného Zákoníku práce hodnocena podle intenzity a kvality vykonávaných prací, pracovních schopností a způsobilosti, zatímco výsledky práce jsou posuzovány podle jejich množství a kvality.

Minimální mzda

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí (2022) je minimální mzda nejnižší přípustná výše odměny, kterou lze zaměstnanci vyplatit za jeho práci v rámci pracovněprávního vztahu. Základní právní rámec pro minimální mzdu je definován v Zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Výši minimální mzdy a její podmínky stanoví vládní nařízení č. 567/2006 Sb. o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o kritériích pro ztížené pracovní prostředí a o výši příplatků za práci v takovém prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Podle nejnovějších údajů zveřejněných na webu Ministerstva práce a sociálních věcí (2024), došlo s platností od 1. ledna 2024 k navýšení základní sazby minimální mzdy o 1 600 Kč měsíčně na celkových 18 900 Kč, resp. o 8,70 Kč na hodinu, čímž dosahuje hodnoty 112,50 Kč/hod. Toto rozhodnutí bylo přijato vládou ČR na zasedání 13. prosince 2023 prostřednictvím nařízení vlády č. 396/2023 Sb.

K problematice minimální mzdy Brčák et al. (2020, s. 167) doplňují, že pokud by byla stanovena minimální mzda na úrovni vyšší, než je mzda, která by se vytvořila na volném trhu, docházelo by ke zvýšení přirozené nezaměstnanosti. To by se týkalo především méně kvalifikovaných pracovníků, kteří by byli ochotni pracovat za nižší mzdy, než je minimální hranice. Takové pracovní pozice však zůstanou vlivem vládních nařízení neobsazené. Podle autorů by takovéto stanovení minimální mzdy navíc snižovalo motivaci zaměstnavatelů najímat pracovníky s nižší kvalifikací a nabízet jim možnost získání zaškolení přímo v zaměstnání.

Měření průměrné mzdy a platu

Podle webového portálu ISPV (2024) slouží Informační systém o průměrném výdělku (dále také ISPV) k pravidelnému sledování úrovně výdělků a pracovní doby zaměstnanců v České republice. Systém využívá data z pravidelného statistického šetření, známého jako Pololetní šetření o průměrném výdělku, které je součástí programu statistických zjišťování vyhlášených Českým statistickým úřadem a je zahrnuto ve sbírce zákonů pro daný kalendářní rok. Aktuální program pro rok 2024 je definován vyhláškou č. 316/2023 Sb. Stejný zdroj v textu pokračuje tím, že šetření je harmonizováno s evropským strukturálním šetřením podle nařízení Komise (ES) č. 1916/2000 a následných změn. Hlavními sledovanými parametry jsou hrubá měsíční

mzda (plat) a hodinový výdělek, přičemž se zkoumají i jednotlivé složky mzdy, jako jsou odměny, příplatky a náhrady. V oblasti pracovní doby se zaznamenává jak celková odpracovaná doba, tak její struktura, včetně přesčasů a doby neodpracované, například kvůli nemoci či dovolené. Součástí ISPV je také Regionální statistika ceny práce, která poskytuje podrobný přehled o rozdílech v mzdové úrovni napříč jednotlivými kraji ČR. ISPV (2024) dodává, že pololetní šetření o průměrném výděлку je koordinováno Ministerstvem práce a sociálních věcí, a jeho průběh a vývoj řídí komise zastoupená MPSV, ČSÚ, MFČR, ČNB, Českomoravskou konfederací odborových svazů, Svazem průmyslu a dopravy ČR, CERGE EI, VŠE v Praze a dalšími institucemi.

Průměrná hrubá měsíční mzda (analogicky platí pro plat) je dle MPSV (2024) vyjádřena jako suma všech mzdových (platových) složek připadajících na jednoho zaměstnance za měsíc, včetně základních mezd (platů), příplatků, doplatků, odměn a náhrad. Tyto složky jsou vypláceny v daném období, ale nezahrnují se do nich náhrady za dočasnou pracovní neschopnost nebo karanténu, které platí zaměstnavatel. Dle zdroje, jsou mzdy (platy) uváděny v hrubé formě, což znamená, že nejsou ještě sníženy o pojistné na veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, zálohy na daň z příjmu fyzických osob a další zákonné nebo dohodnuté srážky.

MPSV (2024) dále definuje růst (pokles) průměrné nominální mzdy, která ukazuje, o kolik procent se mzda zvýšila nebo snížila v porovnání se stejným obdobím minulého roku. Stejný zdroj definuje i růst (pokles) průměrné reálné mzdy, kterou lze vyjádřit jako zvýšení (pokles) procentuální změny podílu indexu průměrné nominální mzdy a indexu spotřebitelských cen za shodné období (analogicky platí i pro platy). Česká národní banka (2024) definuje výpočet indexu průměrné nominální mzdy jako podíl průměrné měsíční mzdy v daném období a průměrné měsíční mzdy ve stejném období předchozího roku, násobený stem.

Monitoring úrovně výdělků a pracovní doby zaměstnanců podle ISPV (2024) poskytuje užitečné informace pro orientaci v odměňování v České republice. Informace jsou primárně zpracovávány pro potřeby Ministerstva práce a sociálních věcí a dalších státních orgánů. Podle portálu ISPV (2024) slouží výsledky šetření jako základ pro určení výše starobních důchodů, jejich valorizace, měření inflace, nebo úprav platů ve státním sektoru. Tyto údaje jsou rovněž využívány v kolektivním vyjednávání. Odboroví představitelé využívají ISPV k porovnání mzdových podmínek mezi různými profesemi a regiony v ČR, což jim pomáhá při vyjednávání. Personalisté a manažeři firem srovnávají díky ISPV odměňování svých zaměstnanců s trhem, což jim umožňuje nastavit optimální mzdové podmínky. Výsledky podle ISPV (2024) také poskytují cenné informace zaměstnancům, kteří je mohou využít jako argument při žádosti o zvýšení mzdy nebo pro lepší orientaci v mzdových podmínkách na trhu při hledání nového zaměstnání. Podle stejného zdroje je mzdová statistika klíčovým nástrojem pro makroekonomy a výzkumné pracovníky ve své analytické práci.

Diferenciace platů a mezd

Podle informací Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV, 2024) jsou zaměstnanci zařazeni do určité platové třídy a stupně, které určují výši jejich platového tarifu. Tento tarif představuje klíčovou část jejich mzdy ve veřejném sektoru. Výše platového tarifu se odvíjí od složitosti, odpovědnosti a fyzické náročnosti práce, což určuje zařazení do konkrétní platové třídy, a od míry zkušeností získaných předchozí pracovní činností, což ovlivňuje zařazení do platového stupně. Platové tarify jsou podle online příručky MPSV pro personální agendu a odměňování zaměstnanců rozděleny do 16 platových tříd, přičemž každá třída obsahuje různé platové stupně. Tyto tarify jsou dle stejného zdroje stanoveny jako pevné měsíční částky a jsou přizpůsobeny standardní týdenní pracovní době. V případě kratší pracovní doby se tarif úměrně upravuje.

Zákonná úprava platových tarifů je součástí § 5 a příloh nařízení vlády č. 341/2017 Sb., platného od 1. ledna 2018, které nahradilo předchozí nařízení č. 564/2006 Sb. Základní principy se nezměnily, ale počet platových tarifů byl snížen. Vláda pravidelně, obvykle na začátku kalendářního roku, přílohy aktualizuje a valorizuje. Naposledy došlo k úpravám prostřednictvím nařízení vlády č. 464/2022 Sb., kterým byla novelizováno již zmíněné nařízení vlády č. 341/2017 Sb., s účinností od 1. 1. 2023.

Napříč odbornými kruhy panuje shoda na tom, že platové tarify slouží pro zajištění průhledného systému odměňování v rámci veřejného sektoru, avšak vyvstává otázka, zda platové třídy a stupně opravdu reflektují principy spravedlivého odměňování.

System stanovení a vyplácení mezd je podle Kučerové (2019) oproti platům rozdílný a přináší větší variabilitu. V praxi se mzda často rozděluje na pevnou a variabilní složku, aby se zvýšila motivace zaměstnanců. Autorka pokračuje tvrzením, že pokud odhlédneme od zákonných příplatků jako přesčasy, práce o svátcích, o víkendech a v noci, je možné mzdu podle rozčlenit do tří částí:

- 1) **pevná složka mzdy** – obvykle se vyplácí za odvedenou práci a její výše nesmí klesnout pod minimální mzdu nebo zaručenou nejnižší mzdu.
- 2) **variabilní složka mzdy** – závisí na rozhodnutí zaměstnavatele a výkonu zaměstnance či finančním výsledku firmy. Tato část mzdy není garantovaná a může se měnit každý měsíc.
- 3) **prémie nebo mimořádné odměny** – tyto jsou typicky vypláceny jednorázově a mohou být vázány na splnění zvláštních úkolů nebo účast na hospodářském úspěchu firmy. Tyto odměny nejsou považovány za pravidelnou mzdu a obvykle se stanovují a vyplácejí až po skončení období.

Mzda může být stanovena a následně vyplacena na základě různých kritérií, na kterých se zaměstnavatel se zaměstnancem dopředu domluví. Možné formy stanovení mzdy rozlišuje Šubrt (2018, s. 41–42) takto:

- časová mzda měsíční (výše mzdy stanovena za kalendářní měsíc);
- časová mzda hodinová (výše mzdy stanovena hodinovou sazbou);
- úkolová mzda (mzda je stanovena tarifem závislým na splnění pracovního úkolu);
- podílová neboli provizní mzda (mzda je stanovena podílem nebo procentem z objemu tržeb);
- smíšená mzda (kombinace více mzdových forem).

Stejný autor k uvedenému výčtu dodává, že v České republice je časová měsíční a hodinová mzda nejčastěji používanou formou.

Zákoník práce, konkrétně § 114, stanovuje, že mzda musí být sjednána nebo stanovena ještě před zahájením práce, na kterou se vztahuje. Zaměstnavatel musí nejpozději v den nástupu do práce poskytnout zaměstnanci písemné potvrzení o mzdě, které zahrnuje informace o způsobu odměňování, termínu a místě výplaty mzdy, pokud tyto informace již nejsou uvedeny v pracovní smlouvě nebo vnitřním předpisu.

2.2.3 Nástroje politiky zaměstnanosti

Brčák et al. (2020, s. 171) diskutují o tom, že státní politika zaměstnanosti je klíčovou hospodářskou politikou, která má za cíl dosáhnout rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po práci. Tato politika je výsledkem společného úsilí státu, zaměstnavatelů, zaměstnanců a odborových organizací. Podle autorů se politika zaměstnanosti skládá z opatření, která spoluvytvářejí podmínky pro dynamickou rovnováhu na trhu práce a efektivní využívání

pracovních sil. Dělí ji do tří úrovní: mikroekonomické, makroekonomické a regionální. Autoři rozlišují také mezi aktivní a pasivní politikou zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti se podle nich zaměřuje na snížení nezaměstnanosti a podporu zaměstnanosti prostřednictvím odstranění nepříznivých podmínek pro cílové skupiny, zatímco pasivní politika zaměstnanosti se soustředí na vytváření přijatelných sociálních podmínek pro dočasně nezaměstnané, aby zmírnila sociální a ekonomické dopady nezaměstnanosti. Autoři však považují využití aktivních nástrojů za efektivnější. Nutnost pasivní politiky podle Brčáka et al. (2020, s. 171) je ale zřejmá, zároveň může být také kritizována za to, že příliš liberální podmínky pro získání podpory v nezaměstnanosti mohou demotivovat nezaměstnané v aktivním hledání práce.

Pasivní politika zaměstnanosti podle Soukupa et al. (2022, s. 279) zahrnuje veřejné výdaje, které především zajišťují materiální podporu osobám hledajícím práci. K těmto výdajům patří:

- podpora v nezaměstnanosti;
- programy pro předčasný odchod do důchodu (nikoli z důvodu zdravotního stavu);
- pojištění pro případ ztráty zaměstnání.

Soukup et al. (2022, s. 279) vysvětlují, že nástroje pasivní politiky mají vliv především na poptávkovou stranu ekonomiky. Dávky pro nezaměstnané pomáhají udržet spotřební úroveň těch, kteří přišli o zaměstnání, což minimalizuje pokles celkových výdajů a rovnováhy v produkci. Podpora v nezaměstnanosti tak přispívá ke stabilizaci celkových výdajů a rovnovážného produktu v ekonomice. To podle autorů dále omezuje kolísání poptávky po práci a tím pádem i výkyvy ve mzdách a zaměstnanosti. Soukup et al. (2022, s. 279–280) a Brčák et al. (2020, s. 171) se shodují na nedostacích pasivní politiky zaměstnanosti, přičemž hlavní výhradou je, že dávky mohou snižovat motivaci nezaměstnaných hledat nové zaměstnání nebo přijmout hůře placenou práci. Přítomnost jistého (byť částečného) příjmu z podpory může vést k poklesu snahy o nalezení nového zaměstnání.

Brčák et al. (2020, s. 173) v literatuře uvádějí, že stát ovlivňuje podmínky na trhu práce i prostřednictvím nastavení vzdělávacího systému. Nepřízpusobením dlouhodobé podpory středního a vysokého školství aktuálním potřebám trhu práce může vést k deficitu nekvalifikovaných pracovníků a pracovníků z učebních oborů, kteří jsou klíčoví pro průmyslovou výrobu. Tento nedostatek je patrný i v České republice, kde výrobní společnosti čelí potížím s náborem kvalifikovaných vyučených pracovníků v určitých oborech. Dle stejného zdroje často obsazují volná pracovní místa s nižšími kvalifikačními požadavky zaměstnanci-imigranti z jiných států, kteří shledávají české pracovní podmínky příznivější než v jejich domovině a jsou ochotni pracovat za nižší mzdu. V rámci aktivní politiky zaměstnanosti Česká republika využívá nástroje jako rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, překlenovací příspěvek, příspěvek na zapracování nebo příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program. Autoři mezi výčet nástrojů aktivní politiky řadí i poradenství a podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

2.3 Přerozdělování a důchodová politika

Důchodová politika a přerozdělování jsou klíčové aspekty sociálního zabezpečení a ekonomické politiky v každém státě. Cílem důchodové politiky je zajistit, aby lidé po odchodu do důchodu měli dostatečné finanční prostředky na pokrytí základních životních potřeb a mohli si užít zasloužený odpočinek bez finančních starostí. Novotný et al. (2014, s. 16) popisují, že tendence stárnutí obyvatelstva jsou charakteristické pro mnoho evropských zemí, včetně těch, s nimiž Česká republika sdílí pracovní trh. Autoři považují za důležité se těmto výzvám věnovat a dále uvádějí, že demografická struktura v zemích Evropské unie obsahuje vysoký počet osob narozených v období dvaceti let po druhé světové válce. Autoři se odkazují na Evropskou

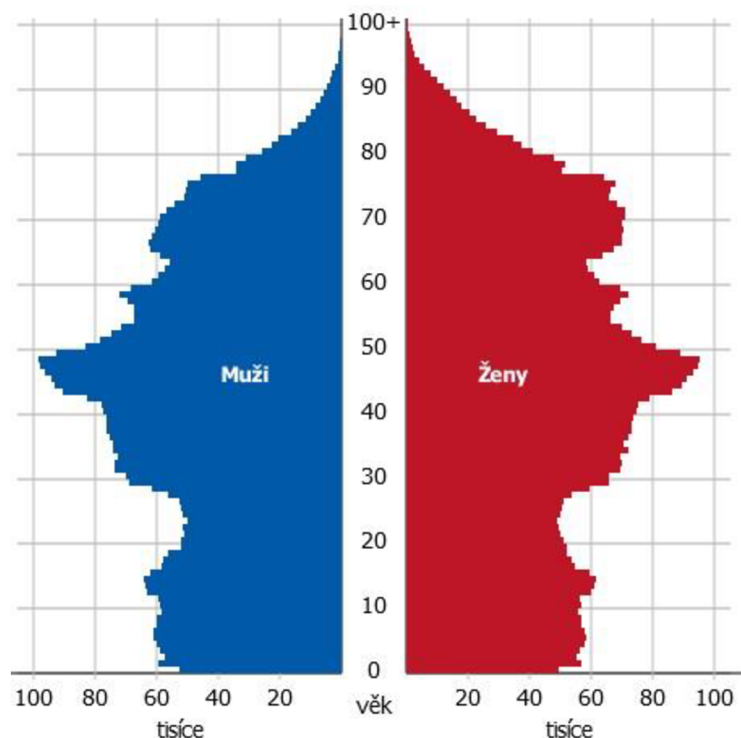
populační prognózu, podle které bude počet obyvatel starších 60 let růst o přibližně dva miliony ročně v následujících desetiletích. I v České republice se očekává pokles počtu lidí v produktivním věku kvůli nižší porodnosti. To povede podle stejného zdroje ke zvýšení počtu velmi starých lidí (80 let a více) a současně k poklesu počtu mladších, kteří by o ně pečovali a přispívali na jejich starobní důchody, což představuje značnou sociální a ekonomickou výzvu.

2.3.1 Demografická struktura obyvatel

Populace ve vyspělých zemích stárne, což vede ke změnám v demografické struktuře. Lakotová (2021, s. 48) uvádí, že se v budoucnu zvýší počet osob finančně závislých na státní podpoře a poklesne počet ekonomicky aktivních osob na jednoho seniora, což zvýší míru jejich závislosti na důchodovém systému. Většina evropských států se podle autorky již potýká s dopady těchto demografických změn nebo se s nimi bude v blízké budoucnosti potýkat. Česká republika také podle stejného zdroje čelí postupným nárůstům výdajů spojeným se stárnutím populace, což zahrnuje zejména nárůsty výdajů na důchody, zdravotní péči a dlouhodobou péči.

Český statistický úřad (2023) v rámci demografických údajů pravidelně zjišťuje počet obyvatel v ČR a jejich věkové složení, monitoruje počet narození, úmrtí a v neposlední řadě také migraci obyvatel. Následuje graf 1, který formou tzv. stromu života zobrazuje věkovou strukturu obyvatelstva v České republice ke konci roku 2022.

Graf 1 Věková struktura obyvatelstva v ČR k 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ (2023)

Graf 1 podle statistik ČSÚ (2023) formou stromové struktury zobrazuje věkové rozložení české populace (muži i ženy). Dle stejného zdroje byly věkové skupiny ke konci roku 2022 v České republice zastoupeny následovně:

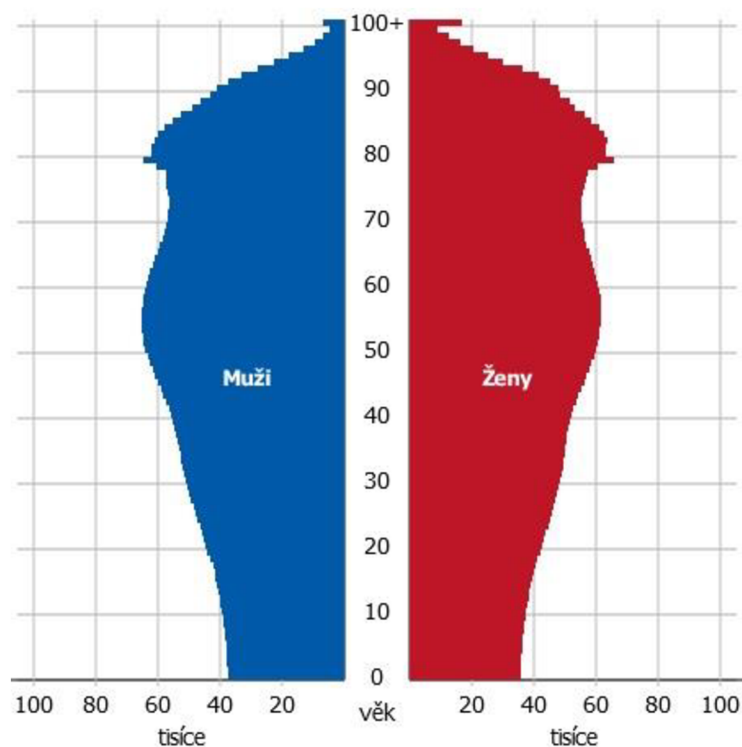
- 1,75 milionu obyvatel do věku 15 let;
- 6,87 milionu obyvatel ve věkovém rozpětí 15–64;
- 2,21 milionu obyvatel starších 65 let.

Následuje graf 2 s predikcí obyvatelstva ve vzdáleném roce 2101, jehož hodnoty ČSÚ (2023) odhaduje na základě aktuálně dostupných údajů. Dle stejného zdroje budou věkové skupiny v roce 2101 v České republice zastoupeny takto:

- 1,13 milionu obyvatel do věku 15 let;
- 5,38 milionu obyvatel ve věkovém rozpětí 15–64;
- 3,38 milionu obyvatel starších 65 let.

Český statistický úřad (2023) z grafu 2 vyvozuje, že věková struktura obyvatel se do roku 2101 značně promění. Ekonomicky aktivních lidí značně bude ubývat a počet lidí, kteří budou pobírat starobní důchody se naopak výrazně zvýší.

Graf 2 Projekce obyvatelstva v ČR v roce 2101

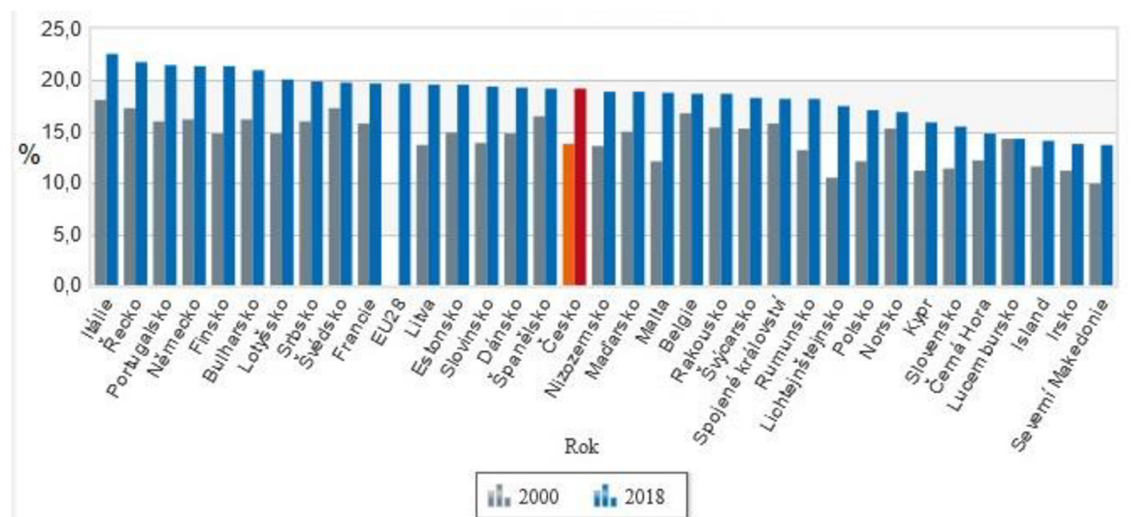

Zdroj: ČSÚ (2023)

Na zdrojových datech Eurostatu prezentuje ČSÚ (2024) například také zvýšení počtu obyvatel v seniorském věku napříč evropskými státy. Následuje graf 3, který vyjadřuje procentuální zastoupení lidí ve věku 65 a více let v jednotlivých státech Evropy.

Ze zveřejněných dat ČSÚ (2024) je v grafu 3 barevně odlišena Česká republika, z grafu 3 a zdrojových dat lze vyčíst, že v roce 2000 poměr zastoupení obyvatel ve věku 65 a více let vůči zbytku české společnosti představoval 13,8 %. V roce 2018 pak stejný poměr představoval téměř pětinu seniorů, kteří žili v české populaci. (konkrétně 19,2 %).

Graf 3 Zastoupení populace ve věku 65+ v zemích Evropy v letech 2000 a 2018

Zdroj: ČSÚ (2024)

2.3.2 Důchodový systém

V České republice je zaveden takzvaný plně průběžný důchodový systém, což v praxi znamená, že osoby v produktivním věku, ať už zaměstnanci či samostatně výdělečně činní svými příspěvky financují důchody současných seniorů. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2024) zveřejňuje na svém webu text, ze kterého vyplývá, že minimální částka důchodu, která je pro všechny důchodce stejná, je legislativně stanovena na 10 % průměrné mzdy (do roku 2018 činila 9 %). Tento základ důchodu je každý rok nově stanoven vládním nařízením a v obdobích valorizace se nemění. Dále ministerstvo píše, že procentní výměra důchodu se odvíjí od individuální historie pojištění dané osoby, přičemž delší pojištění a vyšší příjmy během klíčového období vedou k vyšší procentní výměře důchodu. Důchodové pojištění, jeho účastníky a podmínky vyplácení upravuje Zákon č. 155/1995 Sb. (Zákon o důchodovém pojištění), který dále rozděluje důchody na starobní, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí.

Penzijní pilíře

Ministerstvo financí ČR (2023) na svém internetovém portálu uvádí, že od začátku roku 2013 byl penzijní systém v České republice strukturován do tří pilířů. První pilíř, který je povinný a zahrnuje důchodové pojištění, byl doplněn již neexistujícím II. pilířem – důchodovým spořením a reformovaným III. pilířem, který pokračuje a zahrnuje doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění. Od konce roku 2012 bylo penzijní připojištění uzavřeno pro nové účastníky a funguje prostřednictvím transformovaných fondů. I přes tyto změny zůstává největším fondovým systémem v zemi. Druhý pilíř měl dle tohoto zdroje velice krátkého trvání, v roce 2014 vláda Bohuslava Sobotky rozhodla o zrušení důchodového spoření, což vedlo k přijetí zákona o ukončení II. pilíře.

Potůček (2018, s. 106) používá pro ilustraci I. pilíře důchodového systému metaforu průtokového ohřivače vody. Tímto způsobem vysvětluje, že ekonomicky aktivní občané jsou ze zákona povinni do systému přispívat, a tyto příspěvky jsou následně ihned použity na vyplácení důchodů těm, kteří na něj mají zákonný nárok. Podle Potůčka (2018, s. 108) první pilíř důchodového systému obsahuje dvě základní komponenty: sociálně pojišťovací a sociálně zabezpečovací. Sociálně pojišťovací složka znamená, že výše budoucího důchodu závisí na množství příspěvků, které jednotlivec do systému vložil. Sociálně zabezpečovací složka se pak týká osob, jako jsou například invalidní spoluobčané, kteří do systému nemohli přispět, ale přesto z něj čerpají prostředky.

Potůček (2018, s. 110) charakterizuje druhý pilíř jako dobrovolné důchodové spoření, ve kterém pojištěnci převáděli 3 % ze svých příspěvků na sociální pojištění z prvního pilíře na účty vybraných penzijních společností a doplňovali je o další 2 % z hrubé mzdy. Účastníci si mohli vybrat ze čtyř typů investičních strategií s různou mírou rizika. V důsledku toho byl důchod z prvního pilíře úměrně snížen o procento, které do něj nebylo odkloněno. Penze z druhého pilíře byly koncipovány na doživotní výplatu, případně s možností vyplácení pozůstalostní penze nebo penze na dobu 20 let. Vstup do druhého pilíře byl dobrovolný, avšak od okamžiku vstupu z něj nebylo možné vystoupit. Tento pilíř byl politicky kontroverzní, neboť o jeho podobě rozhodl politický kompromis, kdy se proti povinné účasti postavila strana Věci veřejné. Potůček (2018, s. 112) kritizuje, že druhý pilíř nebyl založen na pečlivé analýze a veřejné diskusi, a v Poslanecké sněmovně byl schválen pouze hlasy koaličních poslanců. Tento model přitom nepodporovalo mnoho lidí, což podle autora ukazuje průzkum agentury STEM z listopadu 2011 s podporou pouze 11 % dotázaných, a reálně se do něj přihlásilo jen asi 84 tisíc lidí, což bylo daleko méně, než předpokládali jeho zastánci, především Petr Nečas a Miroslav Kalousek.

Podle Potůčka (2018, s. 113–114) je třetí pilíř důchodového systému založen na zcela dobrovolném zapojení účastníků, kteří se rozhodují dodržovat podmínky vybraných penzijních společností (dříve známých jako penzijní fondy). Tyto společnosti podle autora investují shromážděné prostředky na kapitálových trzích, kde mají možnost volby mezi státními dluhopisy s nižším výnosem, ale vyšší jistotou návratnosti, a rizikovějšími komerčními investicemi, jako jsou akcie, které nabízejí vyšší potenciální výnos, ale i riziko ztráty. Do konce roku 2012 bylo možné podle stejného autora využívat dobrovolné penzijní připojištění se státním příspěvkem, které garantovalo tzv. kladnou nulu – záruku, že účastníci dostanou zpět alespoň uložené prostředky včetně státního příspěvku. Po roce 2013 tato garance již neplatí pro nové formy doplňkového penzijního spoření, dává však účastníkům možnost volby mezi konzervativním investováním a vyšším investičním rizikem s možností vyššího výnosu. Zdroj k tématu dále uvádí, že ke konci roku 2017 si takto dobrovolně spořilo více než tři čtvrtě milionu lidí v České republice.

NERV (2023) k problematice píše, že státní podpora spoření na stáří ve třetím důchodovém pilíři má za úkol podnítit občany k dalšímu osobnímu finančnímu zabezpečení na stáří. Zdroj kriticky pokračuje tím, že současná nastavení tohoto systému tento cíl nedosahuje účinně, jelikož většina úspor z tohoto pilíře bývá vyplácena jednorázově a často hned na začátku důchodového období, což neodpovídá původnímu záměru poskytovat finanční zajištění až do konce života. Stejný zdroj to vysvětluje tím, že tyto peníze slouží spíše jako okamžitá finanční injekce než jako pravidelný příjem v důchodu, spoření ve třetím pilíři se stává jen další alternativou vedle jiných finančních nástrojů, jako jsou spořicí účty, a nevede k zvýšení celkové úsporné tendence mezi občany.

NERV (2023) ke třetímu pilíři doporučuje, aby se státní podpora přeorientovala tak, aby se více soustředila na pojistný aspekt spoření, konkrétně na pokrytí rizika dlouhověkosti, a aby podporovala výplatu úspor formou doživotní renty (annuity). Jedním z možných opatření by podle Národní ekonomické rady vlády mohlo být vysoké zdanění jednorázových výplat ze státně podporovaných úspor a odnětí dřívějších daňových úlev na příspěvky zaplacené zaměstnanci a jejich zaměstnavateli.

2.3.3 Valorizace důchodů

Podle Potůčka (2018, s. 70) je valorizace úzce spojena s indexem spotřebitelských cen, který byl již dříve zmíněn v této práci. Je zjevné, že za stejnou částku, kterou mohl člověk utratit před dvaceti lety, dnes už tolik nakoupit nelze. Jelikož pro většinu důchodců představuje starobní

důchod hlavní zdroj příjmů, je nezbytné zohlednit ztrátu kupní síly, či spíše inflaci. Proto autor poukazuje na zavedení systému tzv. valorizací důchodů, který přizpůsobuje důchodové dávky změnám v ekonomice. Přístup vlád bývá k valorizaci velmi opatrný, neboť důchodci tvoří významnou voličskou skupinu a z politických důvodů není žádoucí si tuto skupinu zneprátnit. Dle textů Potůčka (2018, s. 70) je však důležité vzít v úvahu, že důchody patří k největším položkám ve veřejných rozpočtech.

Podle Ústavního soudu (2024) dne 24. ledna 2024 byla zamítnuta žádost skupiny 71 poslanců, kteří požadovali, aby ÚS zrušil schválené ustanovení týkající se mimořádné valorizace důchodů. Na svém webu ÚS (2024) informuje o tom, že navrhovatelka Alena Schillerová (poslankyně za ANO 2011) u Ústavního soudu poukázala na to, že místo využití běžného systému pro automatické zvyšování důchodů v červnu 2023 byl zvolen mimořádný, odlišný postup, který vedl k menšímu zvýšení důchodů. Důvodem k neústavnosti tohoto postupu považovala zneužití situace legislativní nouze, opakované porušování pravidel při schvalování zákona a nezákonnou zpětnou platnost, což narušilo očekávání důchodců. Nicméně plénum Ústavního soudu návrh na zrušení této zákonné úpravy zamítlo.

Ústavní soud (2024) ve své zprávě uvedl, že prozkoumal proces schválení sporného zákona a dospěl k závěru, že vyhlášení stavu legislativní nouze bylo v souladu s ústavou. Stav legislativní nouze je možné vyhlásit pouze v případě mimořádných situací, které představují reálnou a bezprostřední hrozbu. Takovými situacemi mohou být nejen přírodní katastrofy nebo válka, ale i výrazné ekonomické či finanční problémy, jak tomu bylo v této situaci. Například vážné zhoršení veřejných financí, které nelze řešit obvyklými opatřeními, jako jsou rozpočtové škrty, je rovněž považováno za důvod k vyhlášení nouzového stavu.

Co se týče snížení valorizace důchodů, zákonodárce podle Ústavního soudu (2024) neuplatnil neoprávněnou retroaktivitu zákona. K rozhodnutí o snížené valorizaci došlo ještě před vznikem právního nároku důchodců na vyšší výplatu. Samotné stanovení měsíce, od kterého má být důchod valorizován, totiž nepředstavuje právní nárok na jeho vyplacení. Právní nárok vzniká až s termínem splatnosti konkrétní dávky, což v tomto případě bylo až v červnu 2023.

Ústavní soud (2024) ve své zprávě také připustil, že napadená zákonná úprava zasáhla do legitimního očekávání příjemců důchodů. Zákonodárce však změnil právní úpravu ještě předtím, než příjemcům důchodů vznikl subjektivní veřejnoprávní nárok na výplatu vyšší měsíční výše důchodu (zákon č. 71/2023 Sb. byl schválen v Poslanecké Sněmovně dne 4. 3. 2023 a v Senátu dne 8. 3. 2023, prezident ho podepsal dne 16. 3. 2023 a nabyl platnosti a účinnosti vyhlášením ve Sbírce zákonů dne 20. 3. 2023, přičemž jak původní, tak i nový nárok (by) vznikl až v červnu roku 2023). Toto legitimní očekávání příjemců důchodů bylo proto poměrně krátké a nejpozději skončilo dne 20. 3. 2023, kdy se stal zákon č. 71/2023 Sb. platným.

Ústavní soud (2024) zdůraznil, že není základním právem důchodců mít garantované pravidelné zvyšování důchodů odpovídající inflaci. Základní právo na dostatečné materiální zajištění v důchodu garantuje důstojné životní podmínky, což znamená spravedlivý a adekvátní důchod, nikoli jeho automatické zvyšování. Právě legislativa by měla řešit zvyšování důchodů tak, aby odrazila výsledky politických rozhodnutí a aktuální ekonomickou situaci státu. Důležité podle ÚS je, aby provádění důchodové politiky nesnižovalo hodnotu základního práva na odpovídající zabezpečení ve stáří, což se v daném případě nestalo.

Ústavní soud (2024) také uznal obtížnou situaci, ve které se důchodci nacházejí jako zranitelná skupina. ÚS si je vědom vlivu inflace na důchodce, kteří ji pociťují intenzivněji díky specifickým nákladům na život. Přesto je třeba brát v úvahu, že v důsledku několikanásobné valorizace důchodů v nedávných letech (například výrazné zvýšení v roce 2022) má na ně inflace mírnější dopad než na jiné skupiny. Současně Ústavní soud poukázal na mezigenerační solidaritu mezi současnými důchodci a dalšími generacemi, které financují důchodový systém.

Existuje společný zájem na udržení vyváženého, spravedlivého a dlouhodobě udržitelného důchodového systému.

I přes výše popsané zamítnutí požadavku na zrušení schváleného vládního ustanovení týkající se mimořádné valorizace důchodů ze strany Ústavního soudu, vzrostly v roce 2023 starobní důchody. Česká správa sociálního zabezpečení (2024) ve své zprávě informuje, že podle zákona č. 71/2023 Sb. došlo ke zvýšení procentní výměry všech důchodů od června 2023. Česká správa sociálního zabezpečení provedla toto navýšení automaticky, bez nutnosti žádosti ze strany důchodců. Ústavní soud (2024) k tomu totiž uvedl, že sporná zákonná ustanovení nevedla ke snížení již udělených důchodů ani k jejich zmrazení. Místo toho zákony umožnily "pouze" méně rozsáhlou valorizaci důchodů, než se původně očekávalo.

Rozhodnutí soudu podle Kovandy (2024) bude pozitivně hodnoceno i mezinárodními ratingovými agenturami, jelikož tím dojde k redukci dlouhodobého zatížení státních financí. V případě, že by soud rozhodl opačně, musely by veřejné finance v nadcházejících dvaceti letech počítat s ročním navýšením výdajů, které by celkově dosahovalo přibližně 400 miliard korun. Autor počítá, že pokud by byla částka rozdělena do dvaceti let, představovala by průměrné roční výdaje ve výši kolem 20 miliard korun. Kovanda (2024) zároveň namítá, že pokud by Ústavní soud stížnosti vyhověl, neznamenalo by to zásadní zhoršení veřejných financí. Také vliv na ratingové agentury podle autora nelze přeceňovat.

Zavedení nových pravidel pro pravidelné valorizace důchodů v roce 2018 značně navýšilo dlouhodobé finanční závazky státního rozpočtu vůči prvním pilířím důchodového systému. K tomuto nárůstu podle NERV (2023) také přispívá způsob, jakým se do valorizací započítává růst reálných mezd, kdy se berou v úvahu pouze jejich pozitivní změny, a ne poklesy. To má za následek růst náhradového poměru, což je poměr mezi výší důchodu a průměrnou mzdou v ekonomice. V rámci návrhů na snížení výdajů veřejných rozpočtů proto Národní ekonomická rada vlády doporučuje, aby se do budoucích valorizací započítával růst reálných mezd pouze z jedné třetiny, jak to bylo praxí až do roku 2018. Navíc by podle NERVu mělo být zavedeno pravidlo, že pokud dojde k poklesu reálných mezd, další růst by se měl začít započítávat do valorizací až po úplném kompenzování předchozího poklesu.

2.4 Fiskální politika státu

Podle Brčáka et al. (2020, s. 220) je základem fiskální politiky rozpočtová soustava. Stát prostřednictvím vlády využívá fiskální politiku k řízení ekonomiky, aby podpořil její růst nebo tlumil její případné přehřátí. Jinými slovy, fiskální politika je cílené využití státního rozpočtu k ovlivňování ekonomického vývoje a dosažení stanovených cílů, jako je udržení stabilního ekonomického růstu a nízké nezaměstnanosti. Autoři dále uvádějí, že fiskální politika má funkci přerozdělovací, alokační a stabilizační. Podle zdroje se fiskální politika používá k:

- shromažďování finančních prostředků na financování veřejných statků a dalších statků, které vláda poskytuje z různých důvodů, jako jsou sociální a politické potřeby (například záchranné složky);
- přerozdělování příjmů;
- ovlivňování činností, které mají za následek externality;
- řízení makroekonomického vývoje země pomocí příjmů a výdajů rozpočtu.

Nástroje fiskální politiky

Brčák et al. (2020, s. 223) uvádějí, že mezi nástroje fiskální politiky patří úpravy transferových plateb, vládních výdajů a daňového zatížení. V závislosti na tom, zda vláda zvyšuje nebo snižuje příjmy a výdaje, provádí expanzivní nebo restriktivní fiskální politiku. Autoři vysvětlují, že expanzivní politika stimuluje agregátní poptávku prostřednictvím zvyšování

transferových plateb, vládních nákupů a snižování daní. Restriktivní politika naopak snižuje agregátní poptávku a využívá k tomu opačné metody: snížení transferových plateb, vládních nákupů a zvýšení daní. Autoři dále rozlišují dva typy nástrojů fiskální politiky na základě toho, zda k jejich uplatnění potřebují nebo nepotřebují rozhodnutí vlády:

- vestavěné stabilizátory, které automaticky působí v ekonomice po zavedení a nevyžadují další zásahy vlády;
- záměrná (diskrétní) opatření, která vyžadují konkrétní rozhodnutí a zahrnují například změny daňových sazeb, úpravy ve struktuře rozpočtových příjmů a výdajů, nebo změny ve výši jednotlivých položek rozpočtu.

Důchodová reforma

Délka života lidí se podle údajů MPSV (2024) stále zvyšuje, což vede k rostoucímu počtu lidí v důchodovém věku, kteří budou spoléhat na finanční podporu ze systému. Tento trend představuje podle ministerstva dlouhodobě neudržitelný stav. Zvláště když ekonomicky aktivní generace jsou početně slabší a souběžně dochází k odchodu početně silnějších ročníků do důchodu, může dojít k výraznému poklesu dostupných finančních prostředků pro výplatu důchodů. Uvedené ministerstvo varuje, že je nezbytné zabránit této situaci co nejdříve. Úpravy v důchodovém systému, které by měly za cíl zmírnit negativní dopady stárnutí populace, jsou nezbytné. Tyto změny zahrnují omezení možnosti předčasného odchodu do důchodu a další úpravy, jako je například nové nastavení pojištění pro OSVČ, zpomalování růstu nově přiznaných důchodů a další opatření. Tyto kroky jsou dle tohoto zdroje součástí plánované vládní reformy důchodového systému.

Na předčasné důchody se ročně vyplácí desítky miliard korun. Pracovní skupina pro veřejné finance pod záštitou NERV (2023) výše uvedená doporučení ilustruje na příkladu, kdy zastavení příjmu 25 000 nových žadatelů o předčasné důchody na jeden rok by mohlo přinést úsporu okolo 4,5 miliardy korun, která by se sice jen o rok odložila, ale i tak by to představovalo významnou úsporu. Uvažovaných 25 000 lidí by mohlo během roku přispět do státního rozpočtu 3-4 miliardy korun na daních a odvodech.

Pracovní skupina pro důchodovou reformu pod záštitou NERV (2023) obecně upřednostňuje taková opatření, která zlepšují transparentnost, srozumitelnost a tím i předvídatelnost systému pro veřejnost.

Pracovní skupina pod záštitou NERV (2023) zveřejnila seznam opatření k posílení udržitelnosti důchodového systému:

- postupné zvyšování věku pro odchod do důchodu;
- zpomalování růstu výše nově přiznaných důchodů;
- zvýšení pojistných příspěvků pro OSVČ;
- omezení možností využívání dohod o provedení práce;
- nezavádět minimální důchod a podporovat pracovní aktivitu seniorů;
- zpřísnit kritéria pro nárok na předčasný důchod a upravit způsoby valorizace důchodů.

2.5 Metodika práce

Cílem této bakalářské práce je potvrdit či vyvrátit hypotézu o tom, že senioři v České republice byli nejpostiženější skupinou obyvatel, která doplatila na nedávnou vysokou inflaci. Zhodnotit a formulovat doporučení k vládním fiskálním opatřením ve vztahu k celkové fiskální stabilitě státu je pak dílčím cílem této práce. Dále bude prozkoumán vývoj mezd, platů a důchodů v České republice v závislosti na vývoji inflace v letech 2018–2023. Záměrem práce autora je

také přispět k lepšímu pochopení vlivu inflace na mzdy, platy a důchody v České republice a přiblížit problematiku fiskální politiky vlády v ČR blíže k veřejnosti.

Při zpracování teoreticko-metodologické části této práce je proveden průzkum odborných publikací zabývajících se inflací a trhem práce, s důrazem na mzdy a platy. Zkoumány jsou také aspekty důchodového systému a demografické složení populace v České republice. Dále jsou také zjišťována a rešeršována fakta z oblasti fiskální politiky státu. Zdroje informací zahrnují literaturu zapůjčenou z vědecké knihovny v Kladně a knihy zakoupené v odborném knihkupectví. Další informace a data jsou získána z vládních zpráv, legislativních dokumentů a analýz jednotlivých ministerstev, České národní banky či Českého statistického úřadu. Text v teoreticko-metodologické části obsahuje definice, pohledy a myšlenky z publikací, které jsou rešeršovány a přepsány vlastními slovy autora této práce. V některých případech je pro hlubší pochopení tematiky použito skládání textů z uvedených zdrojů, aby byl výsledný text koherentní a smysluplný. Texty jsou doplněny obrázky a grafy, u kterých je vždy uveden použitý zdroj.

Analytická část této práce se zaměří na detailní výzkum dopadů inflace na mzdy, platy a důchody v České republice mezi lety 2018–2023. Zkoumáno je aktuální i predikované demografické složení populace a jeho předpokládaný dopad na udržitelnost důchodového systému. Zkoumána a autorem zhodnocena jsou i vládní opatření, která byla přijata (schválena) za účelem stabilizace ekonomiky a udržení příjmů obyvatelstva během pandemie COVID-19 a při zvládnání vysoké inflace.

V analytické části jsou využity teoretické poznatky, které byly získány v teoreticko-metodologické části. Sekundární výzkum je využit pro sběr dat z relevantních statistik a databází dostupných z veřejných zdrojů. Pro zkoumání jednotlivých segmentů jsou aplikovány vědecké metody, především datová analýza. Pro vyjádření zjištění se využívá deskriptivní přístup, kde jsou data rozebrána podle čtvrtletí nebo jednotlivých let. Syntéza dat, která kombinuje různé segmenty poznatků do komplexního celku, umožňuje identifikaci klíčových závěrů. Průběžně, v každé subkapitole, jsou na základě zjištěných faktů a metody dedukce autorem formulovány závěry a případná doporučení.

Záměrem je objevit vztahy mezi zkoumanými jevy, proto jsou poměrně podrobně jednotlivé subkapitoly rozebrány za účelem pochopení makroekonomických faktorů, které na vývoj mezd, platů a důchodů působí. Pro grafické vyjádření a jednodušší pochopení jednotlivých závislostí jsou použity grafy, které jsou zpracovány buď pomocí spojnicového grafu, anebo pomocí grafu sloupcového. Získaná číselná zdrojová data a vypočtené hodnoty autorem jsou také prezentovány ve formě tabulek, které poskytují přehledný pohled na vývoj dat v čase.

Informace a zdrojová číselná data jsou získána z oficiálních statistických zdrojů, konkrétně ze statistických databází Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí, České národní banky a Informačního systému platového výdělků (vzhledem k potřebě zachycení mzdových a platových rozdílů).

Vybrané tabulky a grafy, které autor zpracovával, byly vytvořeny v programu Excel od společnosti Microsoft.

3 Analytická část práce

V analytické části této bakalářské práce bude nejprve zkoumán vývoj inflace v období let 2018–2023. Dále pak bude zkoumán vývoj mezd, platů a důchodů v České republice za stejné období, přičemž bude zohledněn dopad inflace na tyto oblasti. Průběžně, v každé subkapitole budou autorem učiněny závěry na základě zjištěných faktů včetně případných doporučení k danému problému. Analytická část se bude nakonec věnovat také fiskálním opatřením vlády v období pandemie COVID-19 a vysoké inflace, jejichž přínosy či dopady autor také zhodnotí.

3.1 Vývoj inflace ve sledovaném období

V této subkapitole bude popsána míra inflace od roku 2018 do dnešní doby po jednotlivých letech. Od roku 2018 do současné doby se míra inflace v mnoha zemích světa, včetně České republiky, výrazně proměnila, což bylo ovlivněno také řadou ekonomických a globálních událostí.

V roce 2018 byla míra inflace v České republice poměrně stabilní a nízká, v souladu s cílem centrální banky udržet inflaci blízko okolo 2% inflačního cíle (konkrétně činila 2,1 %). Tento rok byl charakterizován stabilním růstem ekonomiky a relativní cenovou stabilitou.

I v roce 2019 se inflace držela na podobných úrovních jako předchozí rok, s mírnými výkyvy, které byly stále dobře zvládnutelné. Ekonomický růst pokračoval, což pomohlo udržet inflaci v cílovém rozpětí centrální banky, konkrétně ve výši 2,8 %.

V roce 2020 v reakci na ekonomický pokles způsobený pandemií COVID-19, došlo k implementaci řady stimulačních opatření ze strany české vlády a centrální banky (České národní banky), které mimo jiné zahrnovaly snižování úrokových sazeb a kvantitativní uvolňování s cílem podpořit ekonomiku. Nicméně, tyto politiky také přispěly k vyšší inflaci, když se ekonomika začala oživovat. Inflaci v roce 2020 bylo však možné označit za plíživou, ale již měla rostoucí tendenci (3,2 %).

Inflace **v roce 2021** dále stoupala, což bylo způsobeno především důsledkem pandemie COVID-19. Restriktivní opatření vlády ČR měly dlouhodobý dopad na dodavatelské řetězce a výrobní kapacity. I po uvolnění restrikcí se mnoho odvětví potýkalo s výzvami, jako jsou nedostatek surovin, zpoždění v dodávkách a zvýšené náklady na logistiku, což vedlo k nárůstu cen zboží a služeb. Mnohé státy, včetně České republiky, zaznamenaly vysoké míry inflace, což bylo způsobeno i rozvolněnou fiskální a monetární politikou.

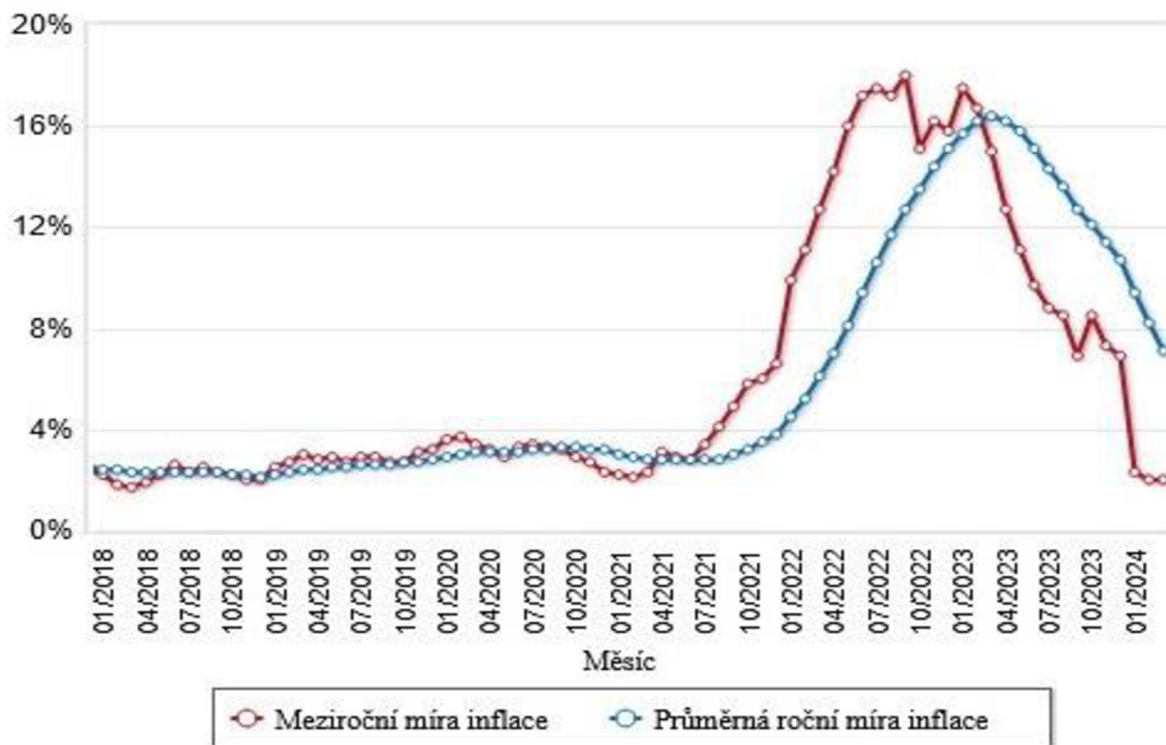
Inflace **v roce 2022** dosáhla vysokých hodnot, nejvyšších od počátku 90. let. V některých zemích se inflace dostala do dvouciferných čísel, jinak tomu nebylo ani v České republice. Invaze Ruska na Ukrajinu v únoru 2022 měla značný dopad na ceny energií a základních surovin v Evropě. Česká republika, jako součást evropského trhu, byla těmito událostmi silně ovlivněna, což přispělo k dalšímu zvýšení inflace. Prudký růst inflace vedl k ekonomickým a sociálním výzvám pro domácnosti i podniky v České republice. Roční míra inflace činila v tomto roce 15,1 %.

V roce 2023 byl stále patrný tlak na ceny, i když v některých oblastech došlo k jisté stabilizaci. Úrokové sazby byly zvýšeny v mnoha zemích ve snaze zpomalit inflaci, ale celkově zůstávala situace nejistá. Rok 2023 byl však rokem zlomovým, inflace začala během roku strmě klesat, roční míra inflace však v tomto roce stále přesahovala dvoucifernou hodnotu (10,7 %).

Nutno zmínit, že v současné době se inflace vrátila do oblasti inflačního cíle a podle predikce ČNB z února tohoto roku by se měla držet okolo 2 % i v následujícím roce 2025.

Bude následovat graf 4, který přehledně zobrazuje meziroční a průměrnou roční míru inflace po jednotlivých měsících od začátku roku 2018 do současné doby. Z grafu 4 je patrné, že inflace se do III. kvartálu 2021 s malými výkyvy pohybovala pod čtyřmi procenty.

Graf 4 Míra inflace v procentech od roku 2018

Zdroj: ČSÚ (2024)

Na grafu 4 lze pozorovat, že inflace v podobě indexu spotřebitelských cen od III. kvartálu 2021 strmě rostla prakticky každý měsíc až do svého vrcholu, který byl zaznamenán v září roku 2022 na hranici 18 %. Od té doby (přes určité výkyvy) začala tato pádivá inflace klesat. Do svých jednociferných hodnot se dostala až v polovině roku 2023. Následně pokračovala další sestupná tendence míry inflace až do současné doby, kdy se dostala zpět do oblasti tolerančního pásma inflačního cíle. **Z těchto zjištění lze vyvodit závěr, že období vysoké (pádivé) inflace, kde hlavními příčinami byla pandemie COVID-19 a vysoké ceny energií, již skončilo.** Situace se však může v budoucnu (rychle) změnit vlivem nepředvídatelných událostí, kterým často nelze předcházet.

3.2 Vývoj mezd a platů ve sledovaném období

Ve sledovaném období 2018–2023 zažili obyvatelé České republiky různorodý vývoj mezd a platů, od silného růstu v dobách ekonomické prosperity po významné výzvy během a po pandemii COVID-19. Inflace, která výrazně vzrostla v posledních letech, se stala hlavním problémem, jelikož erodovala kupní sílu zaměstnanců, a ještě nyní ztěžuje domácnostem udržení jejich životní úrovně. Výzvy v nadcházejících letech budou zahrnovat zvládnutí inflace, stabilizace ekonomiky a zajištění, že růst mezd bude udržitelný a v souladu s životními náklady. Vývoj mezd a platů v České republice od roku 2018 do 2023 lze sledovat skrze několik klíčových období, která byla ovlivněna ekonomickými, sociálními a politickými změnami. V dalším textu bude následovat jejich přehled, výše platů a mezd včetně procentních změn byly čerpány ze statistik Informačního systému o průměrném výdělků.

V roce 2018 pokračoval ekonomický růst České republiky, který začal již v předchozích letech. V důsledku toho došlo k poklesu nezaměstnanosti na historicky nízké úrovni a k rostoucímu tlaku na zvyšování mezd. Průměrná hrubá měsíční mzda v tomto roce vzrostla o 8,6 % na částku 33 587 Kč, což byl jeden z nejvýraznějších růstů v posledních letech. V platové sféře vzrostl hrubý měsíční plat na 35 437 Kč, což oproti roku 2017 představovalo nárůst o 10,8 %.

V roce 2019 se růst mezd zpomalil, ale stále zůstával silný, s průměrným nárůstem okolo 6,8 % oproti předchozímu roku představovala jeho hrubá průměrná měsíční výše 35 855 Kč. Průměrný plat v tomto roce představoval nárůst o 9,2 %, průměrný měsíční plat činil 38 699 Kč. Ekonomika byla stále robustní, přestože začaly být patrné známky zpomalení v některých sektorech, jako byl například automobilový průmysl. **V tomto roce průměrný hrubý měsíční plat předstihl výši průměrné hrubé měsíční mzdy.**

S příchodem pandemie COVID-19 **v roce 2020** došlo k významným ekonomickým otřesům, které měly dopad na trh práce. Ačkoli vláda zavedla různé podpůrné programy, jako jsou programy tzv. kurzarbeitu, které pomáhaly firmám udržet zaměstnance, průměrný růst mezd se zpomalil na 5,4 % (průměrná hrubá měsíční mzda činila 37 789 Kč). To odrazilo nejistotu na trhu práce a nižší ekonomickou aktivitu. V platové sféře se průměr hrubého měsíčního platu zvýšil oproti předchozímu roku podstatně více, o celých 10 % na částku 42 555 Kč.

V roce 2021 se po uvolnění restriktivních opatření vlády začala ekonomika postupně oživovat, ale inflace a rostoucí náklady na život začaly erodovat reálnou hodnotu mezd. Průměrný růst mezd dosáhl přibližně 5,6 % na průměr hrubé měsíční mzdy ve výši 39 895 Kč, což bylo patrně ovlivněno nejen obnovou ekonomiky, ale i inflačními tlaky, které snižovaly kupní sílu zaměstnanců. Dopady pandemie se projevovaly napříč odvětvími, především se dotkly oblastí ubytování, stravování a pohostinství, v neposlední řadě také kulturní, zábavní a rekreační činnosti. Platy rostly zhruba o 5,2 %, což představovalo průměrný hrubý měsíční plat ve výši 44 782 Kč. V platové sféře nastal v odvětví zdravotní a sociální péče nejvyšší meziroční nárůst platů.

V roce 2022 se situace stala náročnější s vysokým nárůstem inflace, která v České republice dosáhla dvouciferných hodnot. I přes pokračující růst průměrných hrubých měsíčních mezd o 7,0 % (na průměrných hrubých 42 679 Kč měsíčně), reálné mzdy (tj. mzdy očištěné o inflaci) začaly klesat, což vedlo k poklesu životní úrovně mnoha domácností. Platová sféra ve stejném období zaznamenala nepatrný nárůst platů o 1,1 procenta (na průměrných hrubých 45 259 Kč měsíčně).

V roce 2023 zaznamenala nominální měsíční hrubá mzda nárůst o 6,8 %, na částku průměrné hrubé mzdy 45 573 Kč měsíčně oproti roku 2022. Spotřebitelské ceny se však za stejné období zvýšily o 10,7 procenta, z toho lze vyvodit, že reálná mzda se v podstatě snížila o zhruba 3 procenta. Zatímco platová sféra rostla pomaleji, v průměru o 5 %, což představuje průměrný hrubý měsíční plat 47 527 Kč. Tento vývoj naznačuje obracující se trend, který směřuje k přibližování výdělků ve mzdové a platové sféře.

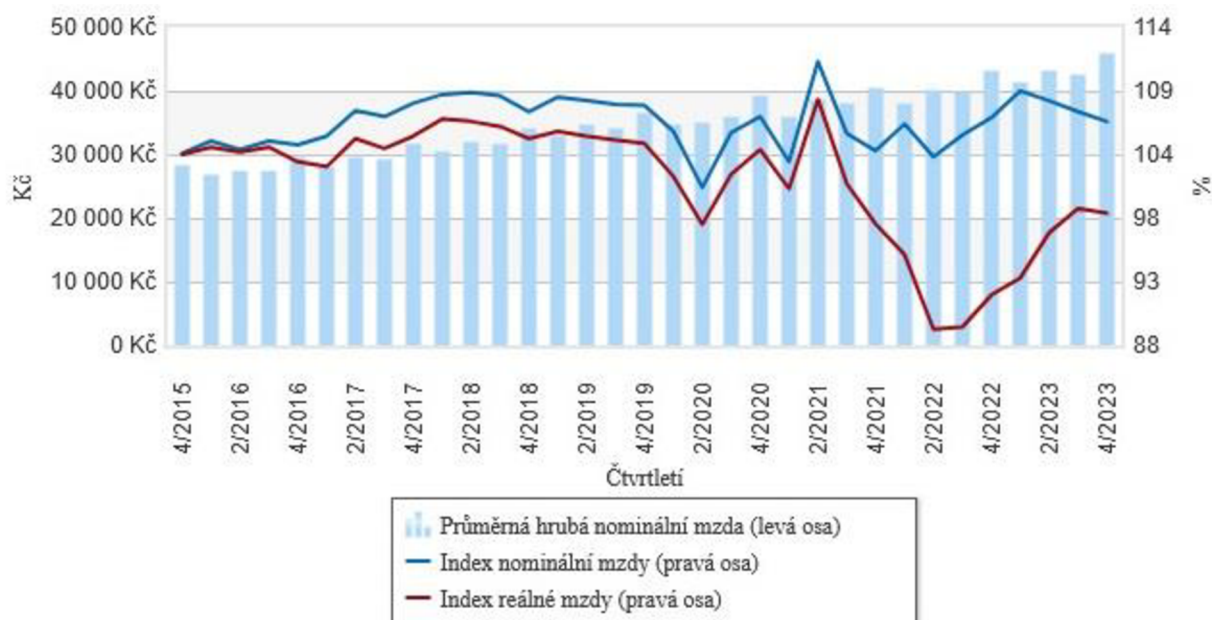
V současné době očekává ČNB nárůst mezd o necelých 6 % oproti minulému roku. Vládní koalice se v rámci ozdravného balíčku v návaznosti na snižování agend státu včetně organizačních složek státu a příspěvkových organizací shodla na snížení celkového objemu finančních prostředků na platy ve státní správě pro rok 2024 o 2 % oproti roku 2023. **Z toho lze vyvodit závěr, že trend přibližování výdělků z obou sfér (platová i mzdová) bude i v roce 2024 dále pokračovat.**

Je vhodné na tomto místě také zmínit, že z hrubého měsíčního výdělku (platí pro mzdy i platy) jsou zaměstnavatelem za pracovníka odváděny částky na zdravotní a sociální pojištění a také zálohy na daň z příjmu, po kterých zaměstnanec následně obdrží čistou mzdu.

Následuje graf 5, který zobrazuje vývoj hrubé měsíční mzdy a indexů nominálních a reálných mezd. Základním rokem pro určení poklesu či růstu nominálních a reálných mezd byl stanoven rok 2015, z tohoto důvodu je časová osa x prodloužena až do tohoto data.

Z grafu 5 lze na kvartálních údajích vyčíst, že vlivem nízké inflace byl rozdíl mezi nominální a reálnou mzdou do II. kvartálu roku 2021 téměř konstantní.

Graf 5 Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy a indexů nominálních a reálných mezd

Zdroj: ČSÚ (2024)

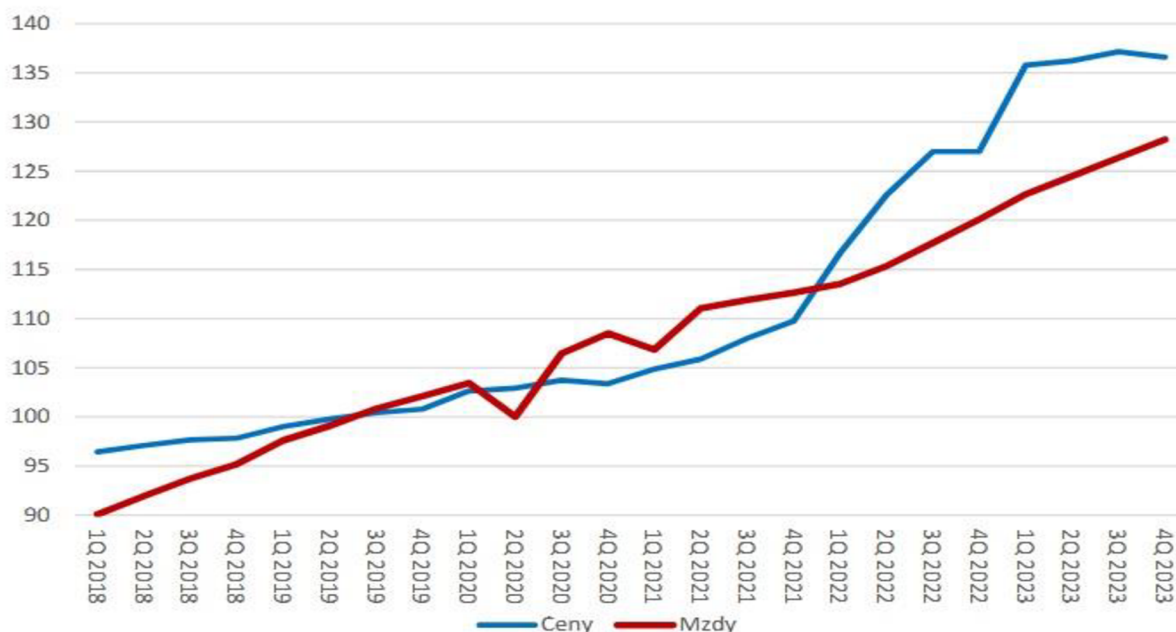
Z grafu 5 je patrné, že vlivem strmě rostoucí inflace od III. kvartálu 2021 do III. kvartálu 2022 se pomyslné „nůžky“ mezi nominální a reálnou mzdou rozevíraly, největšího rozdílu bylo dosaženo právě v době nejvyšší zaznamenané inflace. Z toho plyne, že růst nominálních mezd nedokázal „stíhat“ růst inflace. Průměrná mzda ve výši 46 013 Kč za IV. čtvrtletí roku 2023 se ve srovnání s tímto obdobím v předchozím roce zvýšila nominálně o 2 734 Kč, z čehož vyplývá, že je o nárůst o 6,3 %. V reálném vyjádření však mzdy meziročně klesly o 1,2 %.

Český pracovní trh v současné době čelí výzvám způsobeným ekonomickým zpomalením, které následovalo po několika mezinárodních krizích a bylo dále zhoršeno poklesem domácí kupní síly. Na trhu práce panuje rozdílný vývoj mezi jednotlivými sektory a současně se objevuje rigidita, kdy se pracovní síla obtížně přesměrovává do oblastí s vyšším potenciálem a větší přidanou hodnotou. Například situace v těžkém průmyslu je problematická a veřejný sektor trpí (snížení výdajů na platy o 2 % v roce 2024) kvůli nepříznivé situaci státního rozpočtu, což má dopady i na obchod a služby.

Cenová úroveň se na začátku roku 2023 ustálila a začaly ji postupně dorovnávat mzdové podmínky, což ilustruje níže přiložený graf 6 s bazickými indexy. V průběhu roku 2023 (po očištění o sezónní vlivy) tak docházelo k reálnému nárůstu mezd na mezičtvrtletní úrovni. Z grafu 6 lze vyčíst, že ceny začaly výrazně stoupat od IV. čtvrtletí 2021 až do I. čtvrtletí 2023, následně jejich růst zpomalil a ve IV. čtvrtletí 2023 dosáhly 137 procent průměrných cen roku 2019. Mzdová úroveň naopak rostla během celého období plynule a pomaleji, což vedlo k tomu, že průměrná hrubá mzda dosáhla ve IV. čtvrtletí 2023 úrovně 128 % roku 2019 po očištění o sezónní vlivy.

Níže uvedený graf 6 využívá pro zobrazení bazického indexu mezd rok 2019 jako rok základní (bazický, 2019=100 %).

Graf 6 Index spotřebitelských cen a index mezd sezónně očištěných

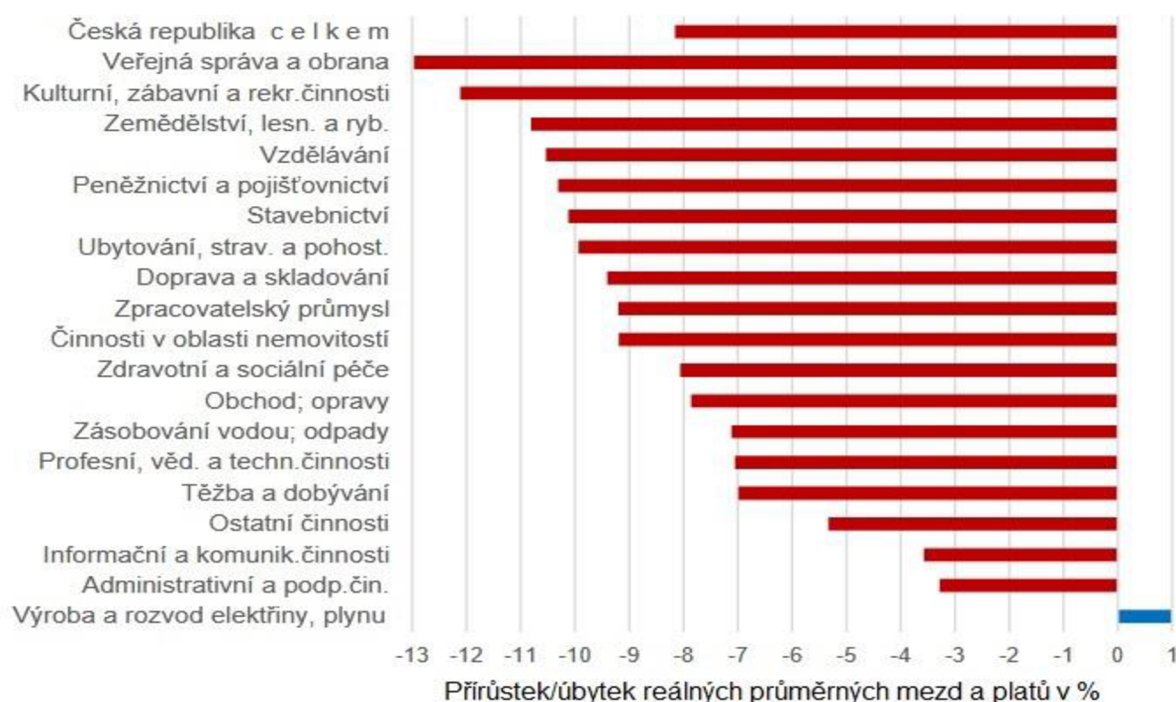
Zdroj: ČSÚ (2024)

Vývoj české ekonomiky se však během roku 2023 stal předvídatelnějším a v současné době lze podle autora usuzovat, že se podařilo úspěšně zvládnout vysokou inflaci. Tento fakt má mimo jiné pozitivní vliv na vývoj reálných mezd v dalším období. Očekávané zrychlení ekonomiky však často přichází až s určitým časovým zpožděním.

Vývoj reálných mezd lze zkoumat i napříč jednotlivými odvětvími. Vzhledem k zhoršené ekonomické situaci způsobené pandemií COVID-19 v letech 2020 a 2021 se jako referenční bod nabízí rok 2019, kdy ještě panovala hospodářská konjunktura a mzdy rostly rychlým tempem jak v nominálním, tak v reálném vyjádření. Následuje graf 7, který přehledně znázorňuje přírůstek či úbytek reálných průměrných mezd a platů podle jednotlivých sektorů.

Z následujícího grafu 7 je zřejmé, že při rozdělení na jednotlivá odvětví největší propad reálných platů (o 13 %) zaznamenala veřejná správa a obrana. Zatímco na opačném konci pomyslného žebříčku se umístili zaměstnanci v odvětvích administrativy, informačních technologií a komunikace s propadem reálných mezd ve výši kolem 3,5 %. Jediný sektor, který si připsal alespoň malý přírůstek v podobě jednoho procentního bodu byl z oblasti výroby a distribuce elektřiny a plynu.

Graf 7 Přírůstek/úbytek reálné průměrné mzdy (platu) podle odvětví mezi roky 2019 a 2023

Zdroj: ČSÚ (2024)

Z výše provedeného zkoumání vlivu inflace na mzdy a platy lze konstatovat následující: Ve sledovaném období od roku 2018 v České republice pokračoval ekonomický růst z předchozích let, který měl pozitivní vliv na růst nominálních i reálných mezd a platů. Toto růstové období ukončila pandemie COVID-19, která byla hlavní příčinou následné prudce rostoucí inflace. Setrvalý trend rostoucí inflace v letech 2020–2022 měl negativní dopad na výši reálných mezd a platů. V současné době se však situace stabilizuje, inflace se vrací k inflačnímu cíli České národní banky, a spolu s ní se začíná zmenšovat „propast“ mezi nominálními a reálnými výdělky. Z prezentovaných indexů nominálních a reálných mezd bylo patrné, že pokud je index spotřebitelských cen (míra inflace) vyšší než index nominální mzdy (platu), dochází k poklesu reálné mzdy (platu). Jinými slovy to znamená, že pokud je procento míry inflace v rozhodném období vyšší, než kolik dostanou zaměstnanci procentuálně ve svých mzdách (platech) přidáno, reálně si za svůj výdělek mohou koupit méně produktů a služeb. Makroekonomické ukazatele a stavové veličiny ovšem poskytují jen omezený pohled na dynamické změny, které se odehrávají v rámci firem a širší společnosti. Rozdílná situace je také napříč jednotlivými odvětvími. Dopady pandemie se především citelně dotkly oblastí ubytovacích a stravovacích služeb, pohostinství, a v neposlední řadě také kulturních, zábavních a rekreačních činností.

3.3 Vývoj důchodů ve sledovaném období

Od roku 2018 do roku 2023 docházelo k pravidelnému zvyšování starobních důchodů skrze valorizace, jako reakce na inflaci a zvyšování životních nákladů. Pro potřeby této práce bude v dalších textech této subkapitoly použito označení „důchod“ pouze pro starobní důchody mužů a žen v České republice. Pro zjednodušení tedy nebudou uvažovány důchody invalidní, vdovské, vdovecké ani sirotčí. Výzvy spojené s financováním důchodů zůstávají vzhledem k demografickým trendům a ekonomické situaci stěžejní pro budoucí roky. Vývoj důchodů v České republice od roku 2018 byl ovlivněn jak demografickými změnami, tak ekonomickými a politickými rozhodnutími. Následuje přehled klíčových událostí, které ovlivnily penze

v České republice, pro sledování vývoje důchodů byla použita zdrojová data Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

V roce 2018 byl průměrný měsíční důchod v České republice přibližně 12 435 Kč. V tomto roce vláda schválila zvýšení důchodů o 475 Kč měsíčně jako součást pravidelné valorizace, která měla kompenzovat inflaci a zvýšení životních nákladů. Valorizace byla vyšší než v předchozích letech, což odrazilo snahu zlepšit finanční situaci seniorů.

V roce 2019 došlo ke zvýšení průměrného měsíčního důchodu na přibližně 13 487 Kč.

V důsledku pandemie COVID-19 byly **v roce 2020** důchody opět valorizovány, tentokrát o průměrných 900 Kč, což byla jedna z nejvyšších valorizací v historii. To mělo pomoci starší generaci zvládnout ekonomické dopady pandemie. Průměrný důchod se tak zvýšil na přibližně 14 502 Kč.

V roce 2021 průměrný důchod dosáhl hodnoty kolem 15 453 Kč. V tomto roce pokračovala vláda v pravidelné valorizaci, i když v menší míře než v roce pandemie. Diskuse o reformě důchodového systému získávaly na síle, zaměřující se na dlouhodobou udržitelnost vzhledem k demografickým změnám.

V roce 2022 byly průměrné důchody dále zvýšeny, a to na měsíční průměrnou částku 18 098 Kč. Rostoucí inflace však dále erodovala kupní sílu penzí. Valorizace byla v uvedeném roce výrazná, s cílem udržet krok s rostoucími cenami, zvláště energií a potravin. Reforma důchodového systému zůstávala v centru politické debaty, přičemž vláda hledala cesty, jak reagovat na očekávaný pokles počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva.

V roce 2023 pak vlivem schváleného ustanovení vlády týkající se mimořádné valorizace důchodů však došlo ke zpomalení růstu důchodů. Všechny důchody se zvýšily o 2,3 %, a o pevnou částku 400 Kč. Mimořádné zvýšení bylo reakcí na pokračující inflaci. V důsledku této valorizace se průměrný starobní důchod zvýšil (pouze) o 755 Kč, čímž dosáhl nové průměrné hodnoty ve výši 20 123 Kč.

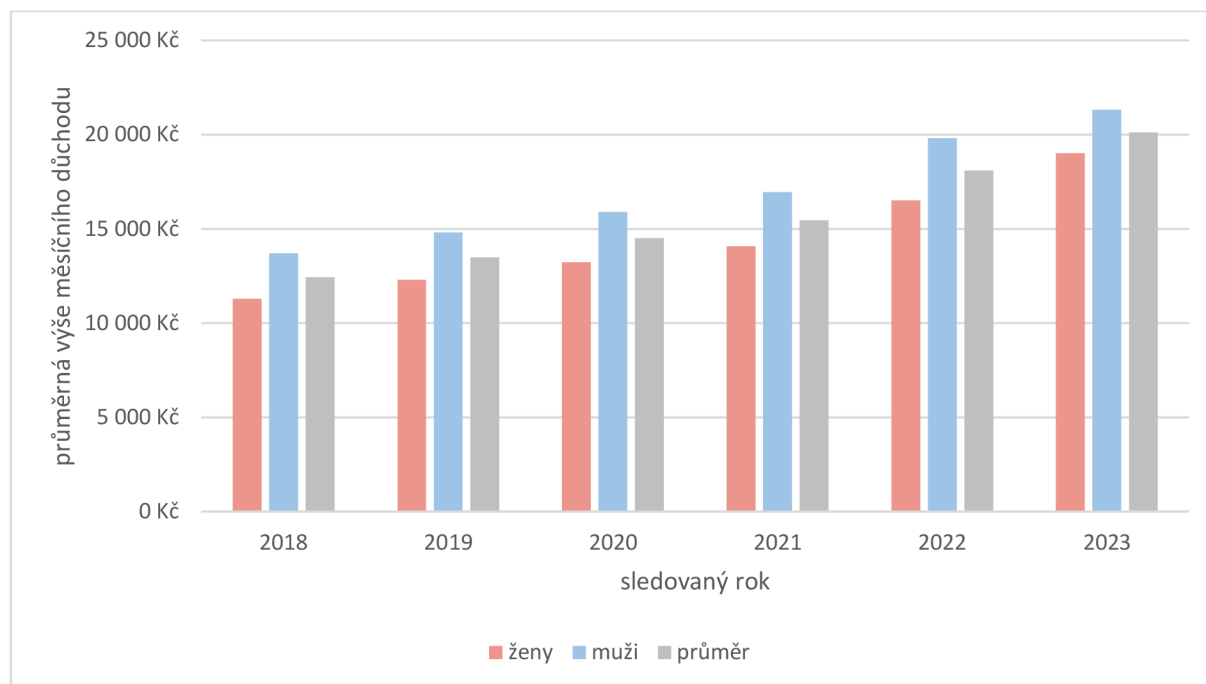
Od ledna 2024 došlo k navýšení všech starobních, invalidních a pozůstalostních důchodů o 360 korun. Podle ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečky z KDU-ČSL se průměrný důchod zvýší na 20 693 korun. Základní sazba důchodu pro rok 2024 bude 4 400 korun českých, přičemž procentní sazba se kvůli valorizaci nemění. To znamená, že každý důchodce od ledna obdrží stejné korunové zvýšení, což se v minulosti nestávalo. V procentech se nejvícelepší situace těch seniorů, kteří pobírají nižší důchody. Díky mimořádné valorizaci v červnu a pravidelné valorizaci v lednu by měla hodnota důchodů mírně vzrůst o 0,9 % ve srovnání s rokem 2023. Plánovaná lednová valorizace přinesla státnímu rozpočtu výdaje ve výši 12,3 miliardy korun. K mimořádným valorizacím z důvodu prudkého růstu cen už v tomto roce vzhledem k nově schváleným pravidlům, které posvětil Ústavní soud, již nedojde.

Na tomto místě autor této práce považuje za důležité zmínit, že průměrná výše důchodů mužů a žen není stejná, uvedené důchody v jednotlivých letech od roku 2018 jsou zprůměrované hodnoty důchodů mezi oběma pohlavími. Na grafu 8 lze pozorovat celkový růst průměrných důchodů v jednotlivých letech, ale také jednotlivá zastoupení mužů a žen. Graf 8 jasně vykresluje setrvalou dominanci výše důchodů v případě mužského zastoupení.

Ze zdrojových dat ČSÚ, na kterých byl sestaven níže uvedený graf 8, lze porovnat rozdíl ve výši důchodů mezi oběma pohlavími a zjistit, zda se od sebe mužské a ženské důchody ve sledovaném období v rozdílu vzdalují či přibližují. Ze zveřejněných dat ČSÚ bylo zjištěno, že v roce 2018 muži pobírali průměrný měsíční důchod ve výši 13 703 Kč, zatímco ženy pobíraly 11 296 Kč. Mezi oběma pohlavími činí pro rok 2018 rozdíl 2 407 Kč. Vypovídajícím porovnáním může být i poměrný koeficient obou důchodů (muži/ženy), který vyjde 1,213.

Z toho lze konstatovat, že muži v roce 2018 pobírali důchod ve výši 1,213násobku ženského důchodu. Analogicky použijeme stejný výpočet i pro rok 2023, kde muži v průměru měli nárok na 21 331 Kč, kdežto ženy na částku nižší ve výši 19 011 Kč. V tomto případě vychází koeficient 1,122. Z tohoto porovnání lze učinit závěr, že v současné době se snižuje rozdíl mezi muži a ženami ve výši starobních důchodů.

Graf 8 Průměrná výše starobních důchodů od roku 2018

Zdroj: vlastní zpracování

Dále je možné porovnat meziroční vývoj nákladů sledovaných skupin: domácností a domácností důchodců. V následujícím odstavci budou porovnány nejvýznamnější rozdíly mezi skupinami domácností, sledován bude poměr I. pololetí 2023 a I. pololetí 2022.

Náklady na život domácností důchodců rostly o 3,6 procentuálního bodu rychleji než náklady domácností celkově (meziroční index dosáhl 117,3 %). Hlavním faktorem, který přispěl k inflaci, byly rostoucí náklady na bydlení, stejně jako u všech domácností. U domácností důchodců se však meziroční index v prvním čtvrtletí tohoto roku zvýšil na 130,6 %, což je o 11,6 procentuálního bodu více než u všech domácností. Navíc odlišná struktura spotřebního koše u důchodců znamenala, že náklady na imputované nájemné za bydlení nejsou sledovány. Další oblastí, kde náklady domácností důchodců rostly výrazněji, byla doprava (o 2 procentuální body více). To mohlo být převážně způsobeno snížením slev na jízdné od dubna 2022, což mělo výrazný vliv i na období prvního čtvrtletí 2023.

3.4 Kupní síla domácností a důchodců

V této subkapitole bude využito zjištěných dat z předchozího textu této práce k porovnání kupní síly domácností a důchodců v České republice ve sledovaném období 2018–2023. Nejprve budou přehledně prezentovány průměrné hodnoty hlavních ekonomických ukazatelů, následně bude grafickým vyjádřením zobrazen podíl průměrných důchodů na průměrné hrubé mzdě.

Autor této práce si je vědom toho, že z hrubé mzdy zaměstnavatel odvádí za zaměstnance příspěvky na zdravotní pojištění, sociální zabezpečení a zálohy na daň z příjmů. Zaměstnancům pak je vyplácena čistá mzda po těchto odečtech. Teprve čistá mzda představuje finanční prostředky, za které si může zaměstnanec zakoupit požadované zboží a služby.

V uvedené tabulce 4 lze sledovat vývoj inflace, průměrnou hrubou měsíční mzdu, nominální růst mezd, výši prosincového starobního důchodu v daném roce a valorizaci důchodů, stejně jako vztah mezi příjmy seniorů a hrubými příjmy zaměstnanců.

Z tabulky 4 lze vyvodit závěr, že poměr průměrného měsíčního důchodu a průměrné hrubé nominální mzdy každým sledovaným rokem roste, v roce 2023 se výše důchodu přiblížila téměř 45 procentům průměrné hrubé nominální mzdy.

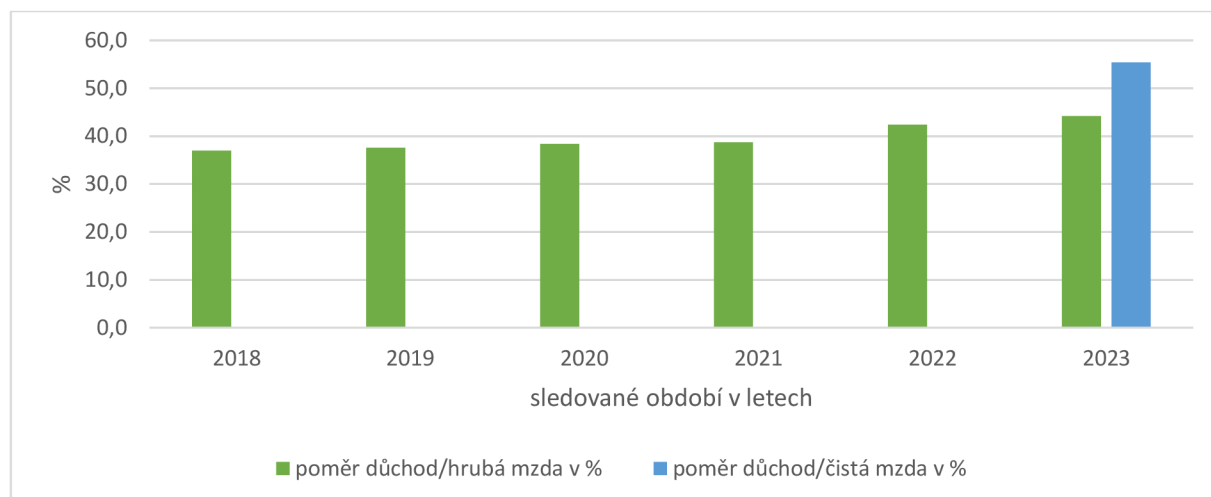
Tabulka 4 Přehled hlavních ekonomických ukazatelů v období 2018–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Roční míra inflace (%)	2,1	2,8	3,2	3,8	15,1	10,7
Průměrná hrubá měsíční mzda	33 587 Kč	35 855 Kč	37 789 Kč	39 895 Kč	42 679 Kč	45 573 Kč
Mzdový růst (%)	8,6	9,2	5,4	5,6	7,0	6,8
Průměrný měsíční důchod	12 435 Kč	13 487 Kč	14 502 Kč	15 453 Kč	18 098 Kč	20 123 Kč
Valorizace (%)	4,8	8,5	7,5	6,5	17,1	12,2
Poměr důchod/mzda	37,0	37,6	38,4	38,7	42,4	44,2

Zdroj: vlastní zpracování

Následuje graf 9, který tzv. náhradový poměr prezentuje v grafickém vyjádření. Pokud uvažujeme, že důchody jsou již konečnými částkami, které nepodléhají žádným dalším odvodům a daním, je možné v grafu 9 pro názornost porovnat i podíl průměrného měsíčního důchodu na průměrné měsíční čisté mzdě v roce 2023. Lze uvést příklad, pro výpočet byla použita kalkulačka čisté mzdy, a to z veřejně dostupného webu aplikaceprace.cz. Ve výpočtu bude kvůli zjednodušení předpokládáno, že zaměstnanec nepoživá žádných slev na děti ani jiné další úlevy, které by vstupovaly do výpočtu čisté mzdy. Průměrné hrubé měsíční mzdě pro rok 2023 ve výši 45 573 Kč dle uvedené kalkulačky odpovídá průměrná čistá měsíční mzda ve výši 36 294 Kč. Tato částka představuje finální výši, kterou zaměstnavatel vyplatí zaměstnanci po předchozím odečtení odvodů za zdravotní a sociální pojištění a zálohy na daň z příjmů z hrubé měsíční mzdy. Na základě výše uvažovaného příkladu lze konstatovat, že v roce 2023 se průměrný důchod přiblížil na náhradový poměr ve výši 55,4 procent průměrné čisté nominální mzdy. Příkladový náhradový poměr, který by počítal s průměrnou čistou mzdou se však ve statistikách příliš často neuvádí, v této práci byl použit jako alternativní možnost pro ilustraci poměru kupní síly mezi důchodci a zaměstnanci.

Graf 9 Podíl průměrného měsíčního důchodu na průměrné měsíční hrubé nominální mzdě

Zdroj: vlastní zpracování

Hlavní budoucí výzvou důchodového systému budou podle autora této práce demografické změny. Důchodový systém již absorboval velkou vlnu poválečných ročníků odcházejících do důchodu a bude se muset vypořádat i s další narůstajícím počtem lidí, kteří odejdou do starobního důchodu. Jedním ze způsobů, jak důchodový systém může na příliv nových důchodců reagovat, je podle autora změna náhradového poměru. Systém valorizace penzí byl navržen tak, aby umožňoval postupné snižování náhradového poměru. Toto opatření bylo jedním z bezpečnostních ventilů, který měl pomoci stabilizovat financování důchodového systému v kontextu stárnoucí populace.

Autor dochází k závěru, že nastavený důchodový systém nebyl připraven na období vysoké inflace, jaké jsme zažili v posledních dvou letech, ani na neopodstatněné populistické zvyšování penzí v minulosti. Následné mimořádné valorizace v reakci na inflaci významně zvýšily náhradový poměr, což sice na první pohled vypadá dobře, ale zároveň to přináší velké fiskální náklady a zátěž pro státní rozpočet. Tento problém podle autora představuje jeden z hlavních důvodů současného velkého rozpočtového schodku a nutnosti fiskální konsolidace. Autor doporučuje přijmout zodpovědná (mnohdy nepopulární) opatření, která povedou k udržitelnému náhradovému poměru, který bude brát v úvahu i možná (opakující se) budoucí období s vysokou inflací.

Růst reálných důchodů a mezd

Vývoj indexu reálných mezd a reálných důchodů ukazuje, jak se změnila kupní síla mezd a důchodů oproti minulému roku.

Reálné mzdy se počítají na základě indexu spotřebitelských cen, zatímco reálné důchody se odvíjejí od indexu životních nákladů domácností důchodců. Takto zjištěné hodnoty neukazují absolutní částky, ale reflektují změny v kupní síle.

Struktura výdajů seniorů se výrazně liší od spotřebního koše typické populace. Například senioři často vydávají více peněz za léky a mají omezené možnosti investovat do úspor energie ve svých domovech. Často žijí sami ve starších, energeticky neefektivních domech. Z tohoto důvodu jsou důchodci zvláště citliví na zvyšování cen energií, které tvoří větší podíl jejich výdajů než u průměrné populace.

Naopak lze předpokládat, že senioři méně utrácejí za oděvy, obuv, elektroniku, cestování a dopravu.

Následuje tabulka 5, která shrnuje zdrojová data, a zároveň obsahuje autorem vypočtené indexy prostřednictvím programu MS Excel.

Nejprve byla ze zdroje Českého statistického úřadu získána data v podobě roční míry inflace (%), mzdového růstu (%) a valorizace důchodů (%), to vše za jednotlivé roky ve sledovaném období 2018–2023. Poté byly vypočítány indexy nominálních mezd a spotřebitelských cen, pro kategorii seniorů byl použit index životních nákladů domácností důchodců. Pro výpočty indexů reálných mezd a reálných důchodů byl zvolen rok 2017 jako základní (2017=100 %).

Tabulka 5 Porovnání indexů reálných důchodů a mezd na základě vývoje inflace v letech 2018–2023

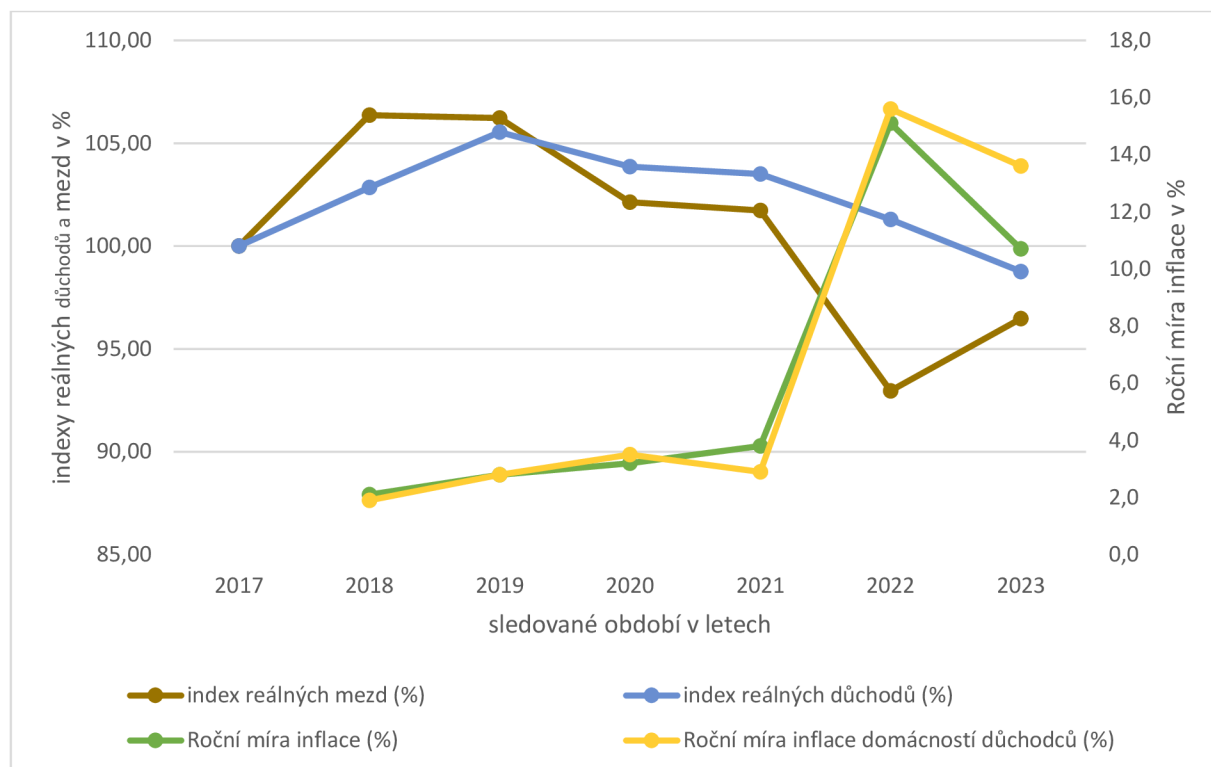
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Roční míra inflace (%)		2,1	2,8	3,2	3,8	15,1	10,7
Roční míra inflace domácností důchodců (%)		1,9	2,8	3,5	2,9	15,6	13,6
Mzdový růst (%)		8,6	9,2	5,4	5,6	7,0	6,8
Valorizace (%)		4,8	8,5	7,5	6,5	17,1	12,2
Index nominálních mezd		1,086	1,092	1,054	1,056	1,070	1,068
Index spotřebitelských cen		1,021	1,028	1,032	1,038	1,151	1,107
Index životních nákladů domácností důchodců		1,019	1,028	1,035	1,029	1,156	1,136
Index reálných mezd (%)	100,00	106,37	106,23	102,13	101,73	92,96	96,48
Index nominálních důchodů		1,048	1,085	1,075	1,065	1,171	1,122
Index reálných důchodů (%)	100,00	102,85	105,54	103,86	103,50	101,30	98,77

Zdroj: vlastní zpracování

Následuje graf 10, který zobrazuje vývoj indexů a roční míry inflace domácností i domácností důchodců na základě vypočtených hodnot. Z grafu 10 lze vyčíst, že v letech nízké inflace se průměrné reálné mzdy nacházely v kladných hodnotách vůči roku 2017. V roce 2022 se pak průměrné reálné mzdy propadly o více než 7 procent v porovnání se základním rokem 2017.

Citelný pokles reálných důchodů, nastal v roce 2022, kdy výrazný nárůst cen energií měl výrazný vliv na to, že inflace, které senioři čelí, byla vyšší než obecná inflace v celé české populaci. Roční průměrná míra inflace domácností důchodců činila v roce 2022 15,6 %, zatímco „obecná“ průměrná roční míra inflace všech domácností dosáhla 15,1 %. Z hodnot lze vyčíst, že ke konci roku 2023 **průměrné reálné důchody poklesly o 1,23 %** vůči základnímu roku 2017. Ve stejném roce **průměrné reálné mzdy sice meziročně vzrostly, ale ve výsledku zaznamenaly pokles o 3,52 %** vůči bazickému roku 2017. Nyní lze jednoduše vypočítat, že **absolutní rozdíl obou procentuálních hodnot činil 2,29 %**, což představuje vzdálenost obou vypočítaných hodnot.

Graf 10 Indexy reálných důchodů a mezd na základě inflace domácností a inflace domácností důchodců

Zdroj: vlastní zpracování

Provedeným zkoumáním a následným výpočtem bylo tedy zjištěno, že reálná kupní síla důchodců byla stále ke konci roku 2023 o 2,29 % vyšší než reálná kupní síla domácností vůči roku 2017. Autor této práce tak vyvrací hypotézu, která často zaznívá ve veřejném prostoru z médií či prohlášení opozičních politiků, kteří tvrdí, že důchodci byli nejpostíženější skupinou obyvatel, která doplatila na vysokou inflaci spojenou s pandemií COVID-19 a vysokými cenami energií. Ověření či vyvrácení této hypotézy bylo hlavním cílem této bakalářské práce.

3.5 Vybraná fiskální opatření vlády a jejich zhodnocení

Vláda České republiky přijala od roku 2018 několik fiskálních opatření k řešení inflace a jejího dopadu na mzdy, platy a důchody. Autor této práce v dalším textu vyjmenovává některá klíčová opatření, která se týkala trhu práce, domácností a důchodového systému.

Zvýšení minimální mzdy: Minimální mzda byla na počátku sledovaného období v roce 2018 zvýšena na 12 200 Kč, v roce 2020 na 14 600 Kč, a v posledním roce 2023 sledovaného období roce na 17 300 Kč. Vláda postupně zvyšovala minimální mzdu, což lze zhodnotit tak, že se každý rok zlepšila kupní síla u nízko-příjmových pracovníků.

Valorizace důchodů: Důchody byly pravidelně valorizovány, což znamená, že se zvyšovaly v souladu s inflací nebo nad rámec inflace. V roce 2020, například, byly důchody zvýšeny o 900 Kč měsíčně, což bylo výrazně vyšší než zvýšení inflace. Toto opatření lze hodnotit kladně z pohledu seniorů, valorizace důchodů je nezbytná pro zajištění jejich životní úrovně. Z pohledu udržitelnosti důchodového systému a státního rozpočtu v blízké budoucnosti však tento vestavěný stabilizátor v podobě valorizace důchodů je za současných podmínek hodnocen negativně. Podle autora této práce je nezbytné projednání a schválení připravované důchodové reformy co nejdříve.

Zvýšení daňových slev na poplatníka a na děti: Tato opatření měla za cíl zvýšit disponibilní příjem rodin s dětmi a snížit daňové zatížení, což by mělo pomoci lidem lépe čelit inflaci. Toto opatření lze hodnotit kladně, přínos mělo především pro domácnosti s dětmi.

Podpora bydlení a snížení DPH na vybrané zboží: Vláda také reagovala na inflaci snížením DPH na vybrané zboží a služby a poskytováním podpory v oblasti bydlení, což mělo za cíl snížit náklady domácností a zvýšit jejich kupní sílu. Rozhodnutím vlády byl také domácnostem vyplacen jednorázový finanční příspěvek na částečné pokrytí vysokých výdajů na energie. Tuto finanční výpomoc lze s odstupem času hodnotit kladně, přispěla mnoha rodinám v tíživé životní situaci. Problémem však byla plošná distribuce této finanční výpomoci, příspěvek byl vyplacen i obyvatelům, kteří jsou finančně zajištěni, a pomoc od státu na pokrytí části nákladů na energie nepotřebovali.

Dočasné snížení spotřební daně z motorové nafty a bezolovnatého benzínu: Toto opatření mělo za cíl snížit náklady na dopravu a logistiku. Toto opatření mělo pozitivní dopad především na dopravce a logistické firmy, lze se domnívat, že na rozpočty domácností nemělo přílišný vliv.

Zmírnění dopadů COVID-19: V reakci na pandemii COVID-19 byla přijata řada mimořádných opatření, včetně podpory pro zaměstnance a samostatně výdělečně činné osoby postižené ekonomickými dopady pandemie. V reakci na pandemii COVID-19 přijala vláda České republiky několik mimořádných fiskálních opatření, která měla za cíl zmírnit ekonomické dopady pandemie na zaměstnance, samostatně výdělečně činné osoby a podniky. Tato opatření zahrnovala:

- 1) **Program Antivirus:** Tento program byl zaveden jako přímá podpora zaměstnavatelům, kteří se ocitli v obtížích kvůli pandemii. Hlavním cílem opatření bylo udržet zaměstnanost tím, že vláda přispívala na náklady spojené s mzdami zaměstnanců. Byly zavedeny různé režimy podpory (A, B, C), každý zaměřený na specifické situace, jako jsou karantény, uzavření provozoven státem nebo pokles tržeb. S odstupem času lze tvrdit, že toto opatření státu mělo velký vliv na udržení zaměstnanosti v ČR, především v dobách nejtvrdějším restriktivních nařízení vlády v roce 2021.
- 2) **Ošetrovné pro rodiče:** Rozšíření ošetrovného bylo dalším krokem k podpoře rodičů, kteří museli zůstat doma s dětmi kvůli uzavření škol a školek. Toto opatření umožnilo rodičům získat vyšší procento svého platu během období, kdy museli pečovat o své děti. Toto opatření lze hodnotit jako přínosné.
- 3) **Podpora pro OSVČ (samostatně výdělečně činné osoby):** Vláda poskytla jednorázové příspěvky OSVČ, které byly postiženy poklesem příjmů kvůli pandemii. Toto opatření lze hodnotit jako přínosné, finanční pomoc zmírnila náhlý výpadek příjmů a pomohla v pokračování jejich podnikání.
- 4) **Daňové úlevy a odklady:** Byly zavedeny úlevy v oblasti daní, včetně možnosti odložení termínů pro podání daňových přiznání a odvodů daní bez penalizace. Toto opatření lze hodnotit pozitivně, umožnilo podnikům a jednotlivcům zlepšit likviditu v období ekonomické nejistoty, zároveň se firmy v nejtěžších obdobích nemusely věnovat účetnictví a administrativním povinnostem.
- 5) **Přímé finanční injekce do zdravotnictví:** Zvýšení rozpočtu pro zdravotnictví, včetně dodatečných prostředků na nákup ochranných prostředků, zdravotnického vybavení a podpory nemocnic přímo zasažených pandemií. Toto opatření lze hodnotit jednoznačně kladně, mělo velký (nevyčíslitelný) přínos pro zajištění zdravotní péče, která byla v období COVID-19 klíčová.

Uvedená opatření byla důležitá pro stabilizaci ekonomiky a udržení příjmů obyvatelstva během pandemie COVID-19 a při zvládání vysoké inflace. Vláda se snažila reagovat flexibilně na měnící se ekonomické a zdravotní okolnosti, aby minimalizovala dlouhodobé škody způsobené pandemií. Přijatá vládní opatření byla zaměřena na ochranu ekonomického blaha občanů a zmírnění dopadu inflace na životní náklady. Kombinace těchto opatření měly přispět ke stabilizaci ekonomiky a podpoře sociální spravedlnosti, což se z dnešního pohledu podle autora podařilo, inflace se vrací zpět k inflačnímu cíli, který si vytkla ČNB, zároveň se česká ekonomika začíná pomalu ožивovat. Na druhou stranu, drtivá většina z uvedených opatření měla podle autora negativní vliv na státní rozpočet a výši státního dluhu.

Autor doporučuje současné politické vládní reprezentaci (popř. jejímu PR týmu), aby se snažila srozumitelněji vysvětlovat a častěji komunikovat svá budoucí fiskální opatření, která zřejmě povedou k nepopulárním krokům s cílem stabilizace a udržitelnosti veřejných financí v dalších letech.

Autor této práce doporučuje aktivně se zabývat dalšími budoucími výzvami, spojenými se zvládáním umělé inteligence, aplikací zelených technologií pro řešení klimatické krize a adaptací ekonomiky na stárnutí populace. Česká politická reprezentace by se podle autora měla snažit hledat podporu pro přijetí nových zákonů a vládních nařízení napříč politickým spektrem.

V době sepisování této bakalářské práce se v politických a odborných kruzích opět začalo mluvit o potřebě důchodové reformy. Navrhované změny mají za cíl zajistit dlouhodobou stabilitu penzijního systému. Dojde například k úpravě věku pro odchod do důchodu, metodiky výpočtu penzí, a také se definují riziková povolání, která umožní dřívější ukončení pracovní kariéry. Aktuální ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka z KDU-ČSL plánuje, že tyto změny projedná vláda a Poslanecká sněmovna nejpozději do léta 2024. Autor této práce považuje změnu důchodového systému za důležité téma, doporučuje důchodovou reformu projednat napříč politickým spektrem tak, aby v případě změny politických sil v České republice v příštích letech nebyla tato reforma, například z populistických důvodů některých politických stran, zrušena.

4 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu, která často zaznívá ve veřejném prostoru, o tom, že důchodci byli nejpostiženější skupinou obyvatel, která doplatila na vysokou inflaci spojenou s pandemií COVID-19 a vysokými cenami energií.

Práce se však nejprve soustředila na interpretaci vývoje inflace ve sledovaném období 2018–2023. Bylo zjištěno, že inflace v podobě indexu spotřebitelských cen od III. kvartálu 2021 strmě rostla prakticky každý měsíc až do svého vrcholu, který byl zaznamenán v září roku 2022 na hranici 18 %. Od té doby (přes určité výkyvy) začala tato pádivá inflace klesat. Do svých jednociferných hodnot se dostala až v polovině roku 2023. Následně pokračovala další sestupná tendence míry inflace až do současné doby, kdy se dostala zpět do oblasti tolerančního pásma inflačního cíle. Z těchto zjištění autor vyvodil závěr, že období vysoké (pádivé) inflace, kde hlavními příčinami byla pandemie COVID-19 a vysoké ceny energií, již skončilo. Situace se však může v budoucnu (rychle) změnit vlivem nepředvídatelných událostí, kterým často nelze předcházet.

Dále se autor v práci zaměřil na vývoj mezd a platů ve sledovaném období mezi lety 2018–2023. V roce 2019 autor zaznamenal milník, kdy průměrné hrubé měsíční platy předstihly výši průměrných hrubých měsíčních mezd. Od schválení ozdravného balíčku vládní koalicí se však situace začala pomalu obracet a autor na základě sledovaného vývoje mezd a platů vyvodil závěr, že trend přibližování průměrných výdělků z obou sfér (platová i mzdová) bude i v roce 2024 dále pokračovat. Dále byl autorem zkoumán vliv inflace na nominální a reálnou mzdu. Vlivem strmě rostoucí inflace se v letech 2021–2022 pomyslné „nůžky“ mezi nominální a reálnou mzdou rozevíraly, největšího rozdílu bylo dosaženo právě v době nejvyšší zaznamenané inflace (září 2022). Vývoj české ekonomiky se však během roku 2023 stal předvídatelnějším a autor došel k závěru, že se již podařilo zvládnout vysokou inflaci. Tento fakt bude mít pozitivní vliv na vývoj reálných mezd v dalším období. Očekávané zrychlení ekonomiky však přijde až s určitým časovým zpožděním. Vývoj reálných mezd byl zkoumán i napříč jednotlivými odvětvími. Dopady pandemie se především citelně dotkly oblasti ubytovacích a stravovacích služeb, pohostinství, a v neposlední řadě také kulturních, zábavních a rekreačních činností.

V další části analytické práce autor porovnával rozdíly ve výši důchodů mezi muži a ženami, snažil se o zjištění, zda se výše mužských a ženských důchodů ve sledovaném období 2018–2023 od sebe vzdalují či přibližují. Z porovnání autor učinil závěr, že v současné době se snižuje rozdíl mezi muži a ženami ve výši starobních důchodů. Dále autor také porovnával meziroční vývoj nákladů sledovaných skupin – domácností a domácností důchodců.

Následně se autor věnoval problematice kupní síly domácností a důchodců, bylo zjištěno, že v roce 2023 se výše důchodu přiblížila téměř 45 procentům průměrné hrubé nominální mzdy. Autor na základě náhradových poměrů zjistil, že nastavený důchodový systém nebyl připraven na období vysoké inflace, jaké jsme zažili v posledních letech, ani na neopodstatněné populistické zvyšování penzí v minulosti. Následné mimořádné valorizace v reakci na inflaci významně zvýšily náhradový poměr, což sice na první pohled vypadá dobře, ale zároveň to přináší velké fiskální náklady a zátěž pro státní rozpočet. Autor doporučil přijmout zodpovědná (mnohdy nepopulární) opatření, která povedou k udržitelnému náhradovému poměru, který bude brát v úvahu i možná (opakující se) budoucí období s vysokou inflací.

Na vývoji indexu reálných mezd a reálných důchodů autor demonstroval, jak se měnila kupní síla mezd a důchodů ve sledovaném období. Na základě zdrojových a vypočítaných dat byl autorem sestaven graf 10, který zobrazil vývoj indexů průměrných reálných mezd a důchodů, zároveň také roční míry inflace domácností i domácností důchodců. V roce 2022 se pak

průměrné reálné mzdy propadly o více než 7 procent oproti základnímu roku 2017. Patrný zlom pro důchodce nastal v roce 2022, kdy výrazný nárůst cen energií měl klíčový vliv na to, že inflace, které čelí senioři, byla vyšší než obecná inflace v celé české populaci. Roční míra inflace domácností důchodců činila v roce 2022 15,6 %, zatímco obecná míra inflace dosáhla 15,1 %. Ke konci roku 2023 se pak výše průměrných reálných důchodů propadly o 1,5 procenta. Ve stejném roce průměrné reálné mzdy sice meziročně vzrostly, ale stále zaznamenávaly propad o 3,5 procenta vůči základnímu roku 2017. **Provedeným zkoumáním a následným výpočtem bylo zjištěno, že reálná kupní síla důchodců byla stále ke konci roku 2023 o 2,29 % vyšší než reálná kupní síla domácností vůči roku 2017. Autor této práce tímto zjištěním vyvrátil hypotézu, která často zaznívá ve veřejném prostoru z médií či prohlášení opozičních politiků, kteří tvrdí, že důchodci byli nejpostíženější skupinou obyvatel, která doplatila na vysokou inflaci spojenou s pandemií COVID-19 a vysokými cenami energií. Ověření či vyvrácení této hypotézy bylo hlavním cílem této bakalářské práce.**

Autor také doporučil současné politické vládní reprezentaci (popř. jejímu PR týmu), aby se snažila srozumitelněji vysvětlovat a častěji komunikovat svá budoucí fiskální opatření, která zřejmě povedou k nepopulárním krokům s cílem stabilizace a udržitelnosti veřejných financí v dalších letech.

Nakonec se autor zabýval vládními fiskálními opatřeními k řešení inflace a jejího dopadu na mzdy, platy a důchody. Autor pojmenoval vybraná klíčová opatření, která se týkala trhu práce, domácností a důchodového systému. Uvedená opatření byla podle autora důležitá pro stabilizaci ekonomiky a udržení příjmů obyvatelstva během pandemie COVID-19 a při zvládnutí vysoké inflace. Přijatá vládní opatření byla zaměřena na ochranu ekonomického blaha občanů a zmírnění dopadu inflace na životní náklady. Kombinace těchto opatření měly přispět ke stabilizaci ekonomiky a podpoře sociální spravedlnosti, což se z dnešního pohledu podle autora podařilo, inflace se vrací zpět k inflačnímu cíli, který si vytkla ČNB, zároveň se česká ekonomika začíná pomalu ožивovat. Drtivá většina z uvedených opatření však měla podle autora negativní vliv na státní rozpočet a výši státního dluhu.

Autor této práce dále doporučil aktivně se zabývat dalšími budoucími výzvami, spojenými se zvládnutím umělé inteligence, aplikací zelených technologií pro řešení klimatické krize a adaptací ekonomiky na stárnutí populace. Česká politická reprezentace by se podle autora měla snažit hledat podporu pro přijetí nových zákonů a vládních nařízení napříč politickým spektrem.

Zejména chystanou změnu důchodového systému považuje autor za důležité téma, doporučil důchodovou reformu projednat napříč politickým spektrem tak, aby v případě změny politických sil v České republice v příštích letech nebyla tato reforma, například z populistických důvodů některých politických stran, zrušena.

Literatura

Legislativa

Zákon 262/2006 Sb. ze dne 7. června 2006, Zákoník práce.

Zákon 155/1995 Sb. ze dne 4. srpna 1995, Zákon o důchodovém pojištění.

Monografie

ANÝŽOVÁ, P. et al. *Vzdělání, dovednosti a mobilita: Zaměstnání a trh práce v České republice a evropských zemích*. Praha: UK, Karolinum Press, 2019. 278 s. ISBN 978-80-246-4292-9.

BRČÁK, J. et al. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. 262 stran. ISBN 978-80-7380-831-0.

GOODWIN, N. et al. *Macroeconomics in context*. New York: Routledge, 2022. ISBN 9781032170374.

HECZKO, S. et al. *Ekonomika a společnost 4.0*. Ostrava: Key Publishing, 2020. 205 s. ISBN 978-80-7418-338-6.

JUREČKA, V. et al. *Makroekonomie*. Třetí vyd. Praha: Grada, 2017. 368 s. ISBN 978-80-271-0251-8.

LAKOTOVÁ, L. *Long-term Sustainability of Pension Systems of European Union Countries*. Politická ekonomie. Politická ekonomie, 2021, vol. 69, no. 1, p. 48. ISSN 0032-3233.

NOVOTNÝ, P. et al. *Age management: Jak rozumět stárnutí a jak na něj reagovat. Možnosti uplatnění Age Managementu v České republice*. 1. vydání. Praha: Asociace institucí vzdělávání dospělých, 2014. 141 s. ISBN 978-80-904531-7-3.

POŠTA, V. *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018. 421 s. ISBN 978-80-7400-720-0.

POTŮČEK, M. *České důchody*. Univerzita Karlova, 2018. 181 s. ISBN 978-80-246-4236-9.

PROCHÁZKOVÁ, C., PUSTOVALOVÁ, A., PROCHÁZKA, D. *Elasticity of Substitution in the Manufacturing Sector in the Czech Republic*. Politická ekonomie, 2021, vol. 69, no. 4, p. 435-456. ISSN 0032-3233.

ROJÍČEK, M. et al. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. 544 stran. ISBN 978-80-247-5858-9.

SOUKUP, J. et al. *Makroekonomie*. Čtvrté vyd. Praha: Management Press, 2022. 551 s. ISBN 978-80-7261-596-4.

STROUKAL, D. *Ekonomické bubliny. Kdo je nafukuje, proč praskají a jak v další krizi neztratit vše*. Praha: Grada Publishing, 2019. 240 s. ISBN 978-80-271-2194-6.

STROUKAL, D. *Ekonomické bubliny. Průvodce hospodářskými krizemi od tulipánů po koronu*. Druhé rozšířené vydání Praha: Grada Publishing, 2021. 272 s. ISBN 978-80-271-3172-3.

STROUKAL, D., BERKA, J. *Trhy. Měnová politika pro nadšence a investory*. Praha: Grada, 2024. 308 s. ISBN 978-80-271-3623-0.

ŠUBRT, B. *Odměňování zaměstnanců a jeho obsluha: průměrný výdělek, srážky ze mzdy a další*. První vydání. Olomouc: ANAG, 2018. 575 stran. ISBN 978-80-7554-138-3.

Internetové zdroje

BROŽOVÁ, D. *Formování moderní ekonomiky trhu práce: O úloze institucionalistických teorií*. Acta Oeconomica Pragensia, 2016 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z WWW: <https://www.researchgate.net/publication/312266339_Utvareni_moderni_ekonomie_trhu_prace_neoklasicke_paradigma_s_institucionalnimi_teoriami>.

ČNB: *Co to je inflace?* [online]. ČNB, 2024 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>>.

ČNB: *Hyperinflace je jiná liga* [online]. ČNB, 2022 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Hyperinflace-je-jina-liga/>.

ČNB: *Inflační cíl* [online]. ČNB, 2024 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/inflacni-cil/>>.

ČNB: *Jak ČNB rozhoduje o nastavení svých úrokových sazeb* [online]. ČNB, 2024 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/07-jak-cnb-rozhoduje-o-nastaveni-svych-urokovych-sazeb/>>.

ČNB: *Metodický list: Mzdy* [online]. ČNB, 2024 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z WWW: <https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/mzdy_cs.pdf>.

ČSSZ: *Začala červnová výplata důchodů po mimořádné valorizaci. Průměrný starobní důchod poprvé přesáhne 20 tisíc korun* [online]. ČSSZ, 2024 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z WWW: <<https://www.cssz.cz/-/zacala-cervnova-vyplata-duchodu-po-mimoradne-valorizaci-prumerny-starobni-duchod-poprve-presahne-20-tisic-korun>>.

ČSÚ: *Inflace - druhy, definice, tabulky* [online]. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace>.

ČSÚ: *Indexy spotřebitelských cen - metodická příručka pro uživatele* [online]. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/26822363/manual_isc_2024.pdf>.

ČSÚ: *Ceny výrobců - Metodika* [online]. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceny_vyrobcu_metodika>.

ČSÚ: *Indexy spotřebitelských cen - podrobné členění* [online]. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-02-16]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/2-37002d6918>>.

ČSÚ: *Věková skladba obyvatelstva ČR, 1945-2022 [online]*. ČSÚ, 2023 [cit. 2024-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/index.html?lang=cz>>.

ČSÚ: *Projekce obyvatelstva ČR do roku 2101 [online]*. ČSÚ, 2023 [cit. 2024-03-21]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/projekce_2023_2101/index.html?lang=cz>.

ČSÚ: *Senioři [online]*. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/seniori>>.

ECB: *Co je to inflace? [online]*. 2024 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z WWW: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.cs.html>.

Eurostat: *Deflátor HDP [online]*. 2024 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z WWW: <<https://data.europa.eu/data/datasets/k3pdextlmi0wri6suatq?locale=cs>>.

ISPV: *Informační systém o průměrném výdělku [online]*. ISPV, 2024 [cit. 2024-03-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.ispv.cz/cz/O-ISPV.aspx>>.

ISPV: *Využití šetření ISPV [online]*. ISPV, 2024 [cit. 2024-03-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.ispv.cz/cz/vyuziti-setreni.aspx>>.

KOVANDA, L. *Ústavní soud zamítl stížnost poslanců ANO, loňské snížení mimořádné valorizace penzí platí beze zbytku. Verdikt soudu přivítají ratingové agentury, nelze jej však přeceňovat – stav tuzemských veřejných financí zásadněji nezlepší [online]*. *Kurzy.cz*, 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z WWW: <<https://zpravy.kurzy.cz/755892-ustavni-soud-zamitl-stiznost-poslancu-ano-lonske-snizeni-mimoradne-valorizace-penzi-plati-beze/>>.

MFČR: *Základní aspekty penzijního systému České republiky [online]*. MFČR, 2023 [cit. 2024-03-18]. Dostupné z WWW: <<https://www.mfcr.cz/cs/financni-trh/soukrome-penzijni-systemy/zakladni-informace>>.

MPO: *Analyza vývoje ekonomiky ČR [online]*. MPO, 2023 [cit. 2024-02-18]. Dostupné z WWW: <https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2023/1/Analyza_vyvoje_ekonomiky_CR_prosinec_2023.pdf>.

MPSV: *Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců [online]*. MPSV, 2024 [cit. 2024-03-10]. Dostupné z WWW: <<https://ppropo.mpsv.cz/XX7Platovytarif>>.

MPSV: *Platy, mzdy a jiné odměny za práci [online]*. MPSV, 2023 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/skripta-19-platy-mzdy-a-jine-odmeny-za-praci-20220420-docx.aspx>>.

MPSV: *Minimální mzda [online]*. MPSV, 2024 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/minimalni-mzda>>.

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ: *Vzdělávání a trh práce v krajích ČR [online]*. NÚV, 2024 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/t/vzdelavani-a-trh-prace-v-krajich-cr-1.html>>.

NERV: *Návrhy NERV na snížení výdajů a zvýšení příjmů veřejných rozpočtů v ČR [online]*. Vláda ČR, 2023 [cit. 2024-03-20]. Dostupné z WWW: <<https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Navrhy-NERV-na-snizeni-vydaju-a-zvyseni-prijmu.pdf>>.

NERV: *PS NERV Důchodová reforma: Podněty pro I. důchodový pilíř [online]*. Vláda ČR, 2023 [cit. 2024-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Podnety-pro-upravy-I--duchodoveho-pilire.pdf>>.

ÚSTAVNÍ SOUD: *Snížení valorizace penzí obstálo před Ústavním soudem. Plénum návrh zamítlo [online]*. ÚS, 2024 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.usoud.cz/aktualne/snizeni-valorizace-penzi-obstalo-pred-ustavnim-soudem-plenum-navrh-zamitlo>>.

Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR

Viktor Čahoj, PE 49

Řešená problematika

Úvod

Inflace má podstatný vliv na finanční stabilitu a životní úroveň lidí v ČR, především pak na mzdy, platy a důchody obyvatel. Zkoumání vlivu inflace na mzdy, platy a důchody v ČR v období 2018–2023.

Cíle práce

Hlavním cílem bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu o tom, že senioři v ČR byli nejvíce postiženou skupinou obyvatel, která doplatila na nedávnou vysokou inflaci.

Vedlejším cílem bylo zhodnotit a formulovat doporučení k vládním fiskálním opatřením ve vztahu k celkové fiskální stabilitě státu.

Přístup

Byla použita metoda sekundárního výzkumu pro sběr informací a zdrojových dat; datová analýza pro zkoumání jednotlivých segmentů; deskriptivní přístup pro vyjádření zjištění v textu, tabulkách a grafech; syntéza dat kombinovala segmenty poznatků do komplexního celku; za použití faktů a metody dedukce byly formulovány závěry a doporučení.

Postup řešení

Zdroje informací a dat

Průzkum a rešerše odborných publikací zabývajících se inflací a trhem práce, aspektů důchodového systému a demografické složení populace v ČR. Zdrojová data byla získána z vládních zpráv, leg. Dokumentů, analýz ministerstev, ČNB a ČSÚ.

Problém

Vysoká inflace má negativní vliv na růst reálných mezd, platů a důchodů; rozdíl ve výši důchodů mezi muži a ženami; problematika náhradového poměru; vztah mezi reálnými průměrnými mzdami a důchody; problematika důchodové reformy.

Postup

Nejprve zkoumat vývoj inflace, mezd, platů a důchodů ve sledovaném období 2018–2023; Dále potvrdit či vyvrátit hypotézu prostřednictvím srovnání kupních sil reálných mezd a důchodů; Nakonec zhodnotit fiskální opatření ve vztahu ke stabilizaci a udržitelnosti veřejných financí.

Výsledky práce – závěry autora

Autor ze zjištěných poznatků vyvodil závěry, že:

- období vysoké inflace, kde hlavními příčinami byla pandemie COVID-19 a vysoké ceny energií, již skončilo;
- trend přibližování výdělků z platové a mzdové sféry bude v roce 2024 dále pokračovat;
- v současné době se snižuje rozdíl mezi muži a ženami ve výši starobních důchodů;
- poměr průměrného měsíčního důchodu a průměrné hrubé nominální mzdy (náhradový poměr) každým rokem ve sledovaném období roste, v roce 2023 se výše důchodu přiblížila téměř 45 procentům průměrné hrubé nominální mzdy;
- důchodový systém nebyl připraven na období vysoké inflace ani na populistické zvyšování penzí v minulosti.

Výsledky práce – doporučení autora

Autor práce doporučil:

- aktivně se zabývat dalšími budoucími výzvami, spojenými se zvládním umělé inteligence, aplikací zelených technologií pro řešení klimatické krize a adaptací ekonomiky na stárnutí populace. Česká politická reprezentace by se měla snažit hledat podporu pro přijetí nových zákonů a vládních nařízení napříč politickým spektrem.
- přijmout zodpovědná opatření, která povedou k udržitelnému náhradovému poměru, který bude brát v úvahu i možná (opakující se) budoucí období s vysokou inflací.
- připravovanou důchodovou reformu projednat napříč politickým spektrem tak, aby v případě změny politických sil v České republice v příštích letech nebyla tato reforma zrušena.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo, na základě zjištěných výsledků v analytické části práce, potvrdit či vyvrátit hypotézu o tom, že senioři v České republice byli nejpostiženější skupinou obyvatel, která doplatila na nedávnou vysokou inflaci. **Tuto hypotézu se podařilo, na základě zjištěných výsledků, vyvrátit. Reálná kupní síla důchodců byla ke konci roku 2023 o 2,29 procenta vyšší než reálná kupní síla domácností vůči základnímu roku 2017.**

Dílčím cílem této práce bylo zhodnotit a formulovat doporučení k vládním fiskálním opatřením ve vztahu k celkové fiskální stabilitě státu. **Autor zhodnotil přijatá vládní fiskální opatření během pandemie COVID-19 a doporučil současné politické vládní reprezentaci (popř. jejímu PR týmu), aby se snažila srozumitelněji vysvětlovat a častěji komunikovat svá budoucí fiskální opatření, která zřejmě povedou k nepopulárním krokům s cílem stabilizace a udržitelnosti veřejných financí v dalších letech.**

VŠEM VYSOKÁ
ŠKOLA
EKONOMIE
A MANAGEMENTU

**DĚKUJI ZA
POZORNOST**